

Наташа Филиповић

ПРИРУЧНИК

за наставнике

Ликовна култура

за осми разред основне школе

eduka

Наташа Филиповић

ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ
ЛИКОВНА КУЛТУРА
ЗА ОСМИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ГЛАВНИ УРЕДНИК

Проф. др Бошко Влаховић

ОДГОВОРНА УРЕДНИЦА

Доц. др Наташа Филиповић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Споменка Трипковић

ИЗДАВАЧ

Едука д.о.о. Београд

Ул. Змаја од Ноћаја бр. 10/1

Тел./факс: 011 3287 277, 3289 443, 2629 903

Сајт: www.eduka.rs • имејл: eduka@eduka.rs

ЗА ИЗДАВАЧА

Проф. др Бошко Влаховић, директор

ШТАМПА

Сору Centar, Београд

Издање бр.: 1, Београд, 2016. година

Тираж: 300

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

371.3::73/76(035)

ФИЛИПОВИЋ, Наташа, 1962-

Ликовна култура : за осми разред основне
школе : приручник за наставнике / Наташа
Филиповић. - 1. изд. - Београд : Едука, 2016
(Београд : Сору Centar). - 129 стр. : табеле ; 30
cm

Тираж 300. - Библиографија: стр. 129.

ISBN 978-86-6013-293-4

а) Ликовно васпитање - Настава - Методика -
Приручници

COBISS.SR-ID 225023244

САДРЖАЈ

1. Увод	5
2. Наставни план и програм Ликовне културе за 8. разред основне школе	6
3. Образовни стандарди за крај обавезног образовања – Ликовна култура	16
4. Индивидуализација у раду са децом са сметњама у напредовању у редовној школи	18
Поремећаји аутистичког спектра	18
Блаже сметње у менталном развоју	24
Хиперкинетички синдром (хиперактивност)	27
Коришћена литература	30
5. Планирање циљева, задатака и активности	32
Логичко и критичко мишљење	33
Технике подстицања мишљења у наставном процесу	34
Питања, задаци, налози	35
Оцењивање и извештавање	36
6. Годишњи план рада (глобални)	39
7. Месечни планови рада (оперативни)	41
8. Писане дневне припреме по наставним јединицама	61
9. Литература	129

1. УВОД

Приручник из предмета Ликовна култура за осми разред конципиран је тако да наставнику пружи могућност јаснијег разумевања концепције постојећег уџбеника, као и да подстакне идеје за осмишљавање и реализацију наставе овог предмета.

Такође, у приручнику се налазе и сегменти који обухватају подсетнике и конкретне примере из методике наставе, успешна решења реализације програмских садржаја и примере добре праксе, најчешће потешкоће у организацији и реализацији наставе, као и предлог писаних припрема за сваку наставну јединицу. Наставник ће предложене нацрте писаних припрема схватити само као један од начина осмишљавања и реализације часа, прилагодиће их условима свог рада и потребама конкретног одељења које води, односно могућностима и интересовањима својих ученика. На крају сваке припреме дат је и предлог листе за самоевалуацију рада наставника за реализовани час. Ова листа може послужити наставнику као смерница за анализу процеса и ефеката сопственог рада на часу, као и планирање и унапређивање будућих наставних активности.

Надамо се да ће наставник коришћењем овог приручника моћи ефикасније и квалитетније да планира, реализује и вреднује свој наставни рад и напредовање ученика.

2. НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ ЗА 8. РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Циљ и задаци

Циљ наставе ликовне културе јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и уметничку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да подстиче и развија ученичко стваралачко мишљење и деловање у складу са демократским опредељењем друштва и карактером овог наставног предмета.

Задаци:

- стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе ликовне културе сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе предмета ликовна култура буду у пуној мери реализовани;
- развијање способности ученика за опажање квалитета свих ликовних елемената;
- стварање услова да ученици на часовима у процесу реализације садржаја користе различите технике и средства и да упознају њихова визуелна и ликовна својства;
- развијање способности ученика за визуелно памћење и повезивање опажених информација као основе за увођење у визуелно мишљење;
- развијање смисла за естетске ликовне и визуелне вредности, које се стичу у настави, а примењују у раду и животу;
- развијање моторичких способности ученика и навике за лепо писање;
- подстицање интересовања стварање и неговање потребе код ученика за посећивањем музеја, изложби, као и за чување културних добара и естетског изгледа средине у којој ученици живе и раде;
- стварање услова да се упознавањем ликовних уметности боље разумеју природне законитости и друштвене појаве;
- омогућавање разумевања и позитивног емоционалног става према вредностима израженим и у делима различитих подручја визуелних уметности;
- развијање способности за препознавање основних својстава традиционалне, модерне и савремене уметности.

Оперативни задаци

Ученици треба да се:

- оспособе да опажају и представљају: слободне композиције, визуелне метафорике, контраста, јединства и доминанте у простору, фантастике;
- формирају навике за виши ниво културе рада, квалитет производа, културу живота и слободног времена;
- ликовно-визуелно описмене, развију креативне способности, припремају за ефикасно и савремено укључивање у рад односно за различита занимања.

Структура: 1. Садржаји програма
2. Креативност
3. Медијуми

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

1.1. СЛОБОДНО КОМПОНОВАЊЕ (3+2)

1.1.1. Акционо сликање (1)

2.1.1. Непосредно преношење динамичног тока мисли у одређеном временском интервалу

3.1.1. Сликање, одговарајућа средства и материјали

1.1.2. Ритмичко-хармонијска композиција чистог односа боје и форме (1)

2.1.2. Перцепција – аперцепција

3.1.2. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.1.3. Систем низања скупова тачака, линија, боја, облика волумена према одређеној схеми (1)

2.1.3. Комбинаторика унапред датог скупа геометријских бојених површина, пластичних елемената или линеатура

3.1.3. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.1.4. Слободно компоновање – вежбање (2)

1.2. ВИЗУЕЛНА МЕТАФОРИКА И СПОРАЗУМЕВАЊЕ (5+2)

1.2.1. Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорије, хералдика, боја, облик као симбол, пиктограми... (5)

2.2.1. Перцепција и аперцепција

3.2.1. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.2.2. Визуелна метафорика – вежбање (2)

1.3. КОНТРАСТ, ЈЕДИНСТВО И ДОМИНАНТА У ПРОСТОРУ (10+6)

1.3.1. Контраст као средство ликовног израза (1)

2.3.1. Опажање и представљање

3.3.1. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.3.2. Јединство као основна вредност композиције (1)

2.3.2. Опажање и представљање

3.3.2. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.3.3. Статично и динамично јединство (1)

2.3.3. Опажање и представљање

3.3.3. Цртање, сликање, вајање

4.3.3. Одговарајућа средства и материјали

1.3.4. Јединство и равнотежа (1)

2.3.4. Опажање и представљање

3.3.4. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.3.5. Јединство израза (2)

2.3.5. Опажање и представљање

3.3.5. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.3.6. Сродност ликовних вредности (2)

2.3.6. Опажање и представљање

3.3.6. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.3.7. Доминанта као услов за повезивање разнородних елемената (2)

2.3.7. Опажање и представљање

3.3.7. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.3.8. **Контраст, јединство и доминанта у простору – вежбање (6)**

1.4. СЛОБОДНО КОМПОНОВАЊЕ И ФАНТАСТИКА (4+2)

1.4.1. **Реални облици у нереалним односима (4)**

2.4.1. Аперцепција (замишљања, подстицање имагинације)

3.4.1. Цртање, сликање, вајање, одговарајућа средства и материјали

1.4.2. **Слободно компоновање и фантастика (2)**

ОРИЈЕНТАЦИОНИ ИЗБОРИ ЛИКОВНИХ ДЕЛА И СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ

I ЦЕЛИНА: СЛОБОДНО КОМПОНОВАЊЕ

- Колонијални ентеријер, 1976, Валерио Адами (1935)
- Велики панорамички вибрирајући зид, 1966, Јесус Рафаел Сото (1923)
- Одри I 1965. Кенет Снелсон (1927)
- Фигуре на морској обали, 1952, Николац де Стал (1914-1955)
- Дражи отока, 1965, Корнел (1922)
- Све у једном Луисга-прибору, 1965, Џим Дајн (1935)
- Је ли то Че Ге Вара, 1969, Џо Тилсон (1928)

II ЦЕЛИНА: ВИЗУЕЛНА МЕТАФОРИКА И СПОРАЗУМЕВАЊЕ

- Јарац и дрво из Ура, око 2600. године пре нове ере
- Богиња змија, критска уметност
- Добри пастир, IV век
- Краљ Милутин, Краљева црква у Студеници, XIV ВЕК
- Мимоход маски које представљају стилизоване животиње
- Илустрација, Тони Рандал
- Играч са маском из области Ман, Обала Слоноваче
- Реклама за рачунаре
- Реклама за боју за косу
- Видео-слика

III ЦЕЛИНА: КОНТРАСТ, ЈЕДИНСТВО, ДОМИНАНТА

- Портрет мајке, 1631, Рембрант ван Ријн (1606-1669)
- Шартр, унутрашњост катедрале
- Олуја, 1505, Ђорђоне (1478-1510)
- Слобода на барикадама, Ежен Делакроа (1798-1863)
- Четири јаблана, 1891, Клод Моне (1840-1926)
- Купачица, Пол Сезан (1838-1906)
- Пут са чемпресима и звездама, Винсент ван Гог (1853-1890)
- Парк крај Луцерна, 1938, Паул Кле (1878-1940)
- Три играчице, 1925, Пабло Пикасо (1881-1973)
- Госпођица Погани, Константин Бранкуси (1876-1957)
- Мојсије, 1913-15, Микеланђело Буонароти (1475-1564)
- Одмор, 1954, Зора Петровић (1894-1962)

- Атеље, 1960, Недељко Гвозденовић (1902)
- Спомен-подручје Дудик, Богдан Богдановић (1922)
- Сопоћани, XIII век
- Милешева, 1228. година
- Северни портал Шибенске катедрале, детаљ
- Света Софија у Цариграду, 523-537. године
- Морача, 1252. године
- Сериграфија I, 1966, Мирослав Шутеј (1936)
- Крст са Агилулфове круне, 615. година
- Портрет Карла Великог, око 1350. године
- Катедрала у Пизи, XI-XIII век
- Тренутак времена, 1966, Стефан Маневски (1934)
- Ваздушни метро, 1955, Виера да Силва (1908)
- Богородичина капела у Роншану, 1955, Ле Корбизије (1887-1965)
- Минифестанти, 1957, Драго Тршар (1927)
- Подгарић, Душан Цамоња (1928)

IV ЦЕЛИНА: СЛОБОДНО КОМПОНОВАЊЕ И ФАНТАСТИКА

- Осетљива жица, 1955, Рене Магрит (1898-1967)
- Предсказање грађанског рата; конструкција с куваним пасуљом, 1936, Салвадор Дали (1904)
- Торзо с крилом, 1932, Милена Павловић Барили (1909-1945)
- Грађански рат, 1967, Миодраг Дадо Ђурић (1923)
- Црква Дашчара у Урнесу, IX-X века

ДОДАТНИ РАД

За додатни рад од V до VIII разреда опредељују се даровити ученици чија су посебна интересовања из области наставе предмета ликовна култура, односно која желе да своја знања из ове области уметности прошире и продубе. Усвајањем садржаја додатног рада, код ученика се нарочито подстиче развијање стваралачког мишљења и естетског укуса. За овај облик наставног рада опредељују се ученици чија се даровитост изразитије испољава већ у I, II и III разреду. Такве ученике прате и подстичу наставници разредне наставе, као и педагошко-психолошка служба школе све до V разреда, када се први пут организује додатни рад. Важно је да се додатни рад изводи током целе године, односно све док траје реализација утврђеног програма. Иако се повремено, из објективних разлога, ова настава не организује у континуитету, важно је да се рад са даровитом децом не прекида. У том случају, неопходно је подстицати ученике на самостални рад у другим формама (појачаном индивидуализацијом рада у редовној настави, давањем посебних задатака и ангажовањем у слободним активностима).

Додатни рад је заснован на интересовањима ученика за нова сазнања, проширивање и продубљивање умења и вештина. Непосредније активира ученике и оспособљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче стваралачки рад и креативност и упућује их на самосталност у трагању различитих извора сазнања. Под руководством наставника, ученици у додатном раду самостално бирају одговарајуће медијуме, средства за рад и непосредније излажу свој критичан став према вредностима. Ангажоване ученике стога ваља посебно стимулисати (похвале, награде, стипендије за даље школовање) и постепено

уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу ликовних делатности.

Програмом рада обухваћени су сегменти оријентационих садржаја програма (зависно од могућих интересовања). Наставник у сарадњи са учеником (евентуално родитељима и школским педагогом-психологом) саставља програм додатног рада. У реализацији програма наставник води разговор, проналази и примењује најпогодније облике и методе рада, пре свега оне које мотивишу ученике. Ученици се самостално опоределују за рад, али неопходно је проценити мотиве који су утицали на њихову одлуку. Наставник прати конкурсе, смотре, такмичења, изложбе и друга јавна представљања, те обавештава и мотивише ученике у правцу одређене ликовне активности и афирмише дечје стваралаштво. Подржава их у раду инсистирајући на формирању збирке радова (мапе) и, у сарадњи са родитељима, у време наставе води дневник и прати развој детета. Очувањем тежње даровитих ученика ка креативном изражавању, заједно са овладавањем материјалом (развој техничке спретности и сензибилитета), доприноси се њиховом даљем ликовном образовању и подстицању њихове индивидуалности.

У том циљу, следеће области ће се реализовати у додатној настави:

Цртање: аутономност линије као самосталног изражајног средства у цртежу.

Сликање: техника, акварел; доследност.

Графика: висока, дубока и равна штампа, графика у боји; примењена графика.

Теорија форме: основни ликовни елементи; линија, боја, правац, величина, облик структура, валер; композиција.

УМЕТНИЧКО НАСЛЕЂЕ

Идејне основе европске уметности XX века. Експресионизам, Кубизам, Футуризам, Надреализам. Појава апстрактне уметности. Руска уметност почетком XX века. Школа индустријског дизајна – Баухаус. Модерна уметност – друштвени и уметнички оквири епохе у Србији. Уметност између два рата. Послератна уметност у Србији. Савремена уметност.

ФИЛМ

Теорија филма

Специјалност филмског језика и начина филмског изражавања; начин снимања – кадар, гро-план, углови снимања, кретање камере; монтажа; технички проблеми филма; технологија развијања филма; идејна страна филма; кратка историја филма; практични задаци – лакши задаци у реализацији.

Практичан рад

Анимирање колаж-техником, анимирање помоћу цртежа, израда краћих документарних филмова.

АРХИТЕКТУРА

Теорија, потреба за обликовањем простора; намена зграда, материјали и технике градње, најосновнији облици у архитектури – стилови у архитектури; савремена архитектура и урбанизам у реализацији архитектонских идеја, техничко цртање – перспектива (уознавање).

ОБЛИКОВАЊЕ И ЗАШТИТА СРЕДИНЕ

Човек радом мења природу ради задовољавања својих потреба. Коришћење енергије и обликовање материјала доводи до отпадака гасовите, течне и чврсте природе које загађују

човекову средину. Ергономија, као наука о прилагођавању човека који ради и његовог рада, има за циљ, путем пројектовања, инжењеринга и технологије, узајамно прилагођавање човека и његовог рада. Разумевање законитости у екологији, у погледу биолошке равнотеже перманентан је циљ образовања деце. У складу са овим поимањем, тј. разумевањем природе, јасно се издваја један од значајних циљева ликовне културе који се односи на оспособљавање ученика за стваралачко преношење визуелно-ликовних искустава у природно-друштвена научна подручја и самим тим на развијање интересовања за заштиту природе и смисао за унапређивање културе живљења.

ВАЈАЊЕ

Теоријске поруке

Волумен и простор су општа оријентација у вајарским областима, односно функција пластике у архитектури, екстеријеру и ентеријеру.

Садржаји и идеје у вајарским делима су незаменљив дидактички материјал као пример решења ликовног проблема кога је могуће реализовати у различитим варијантама.

Меки материјал – глина, гипс, припрема и израда конструкција и моделовање пуне пластике глином или гипсаном кашом.

Наношење глине или гипса.

Гипсана каша са успореним везивањем.

Финална обрада и сушење радова.

Израда једноставних алата за рад.

Опремање и чување извајаних радова.

Печење глинених предмета.

Коришћење примерених тврдих материјала који се обрађују поступком одузимања.

Дрво и вајарски радови од дрвета, пуна пластика у дрвету, рељеф, употреба разноврсних длета, ножева, струга и алата за глачање.

Избор дрвета и његова обрада.

Кување дрвета, сечење, стругање, глачање, лакирање и патинирање. Опремање и конзервирање вајарских радова.

Вајање у металу, ковачка обрада метала, вајање метала, обрада металних листића и лима.

Сечење метала, спајање (закивањем, лепљењем и варењем), бушење, извлачење и полирање.

Заштита од корозије и патинирање. Опремање вајарских радова.

Вајање у везаном гипсу, тврдој глини или одговарајућем камену.

Израда свих облика пластике које дозвољава крт материјал (глина, гипс, камен).

Коришћење длета, секача, ножа и чекића, брушење, глачање и патинирање.

Опрема и чување вајарских радова.

ПЛАСТИЧНЕ МАСЕ

Одливци (гипс, пластика, метал) и умножавање вајарских радова. Припрема калупа, прављење масе за одливке и скидање калупа.

Обликовање у пешчаном калупу и обликовање у калупу за пластику.

Финална обрада одливака, патинирање и опремање одливака.

КЕРАМИКА

Увод у керамику, својства керамичке глине. Историја керамике, керамички производи, технологија керамике.

Стицање првог искуства у раду са глином.

Мешање, гњечење, додавање и одузимање масе глине.

Пластичне форме.

Испупчење и удубљење форме, пуни и празни простор у разним функцијама (цигла са шупљинама и слично).

Елементарно упознавање рељефа и разлика између рељефа и пуне пластике у простору.

Обрада површина, упознавање црта и утискивањем других облика или рељефним додацима.

Израда декоративних и функционалних предмета.

Процес сушења и контрола сушења, слагање – пуњење пећи предметима, надгледње печења, хлађење и пражњење пећи.

Сликање печених предмета. Печење и контролисање печења и сликање глазираних предмета.

Осликавање керамичких плочица емајлом и глазуром.

Израда калупа и ливење керамичких предмета (брошеви, медаљони, пепељаре и вазе за икебану).

ПРИМЕЊЕНА ГРАФИКА

Основи примењене графике.

Коришћење репродуктивне графике у индустрији.

Графика у једној боји – нацрт за етикету.

Графика у две боје - нацрт за плакат.

Графика у више боја – нацрт за насловну страну књиге (скица у колажу).

Графика и графички слог (коришћење графике летрасет-слова).

Графика – скица за поштанску марку.

Графика и амбалажа (кутије – нацрт и финални рад).

Плакат – извођење високом штампом. Плакат – нацрт – скица колажом.

ТАПИСЕРИЈА

Историја таписерије: таписерија у средњем веку.

Таписерија у 18. и 19. веку.

Савремена таписерија.

Изражајна средства таписерије.

Техника таписерија.

Материјали за ткање; начин ткања.

Боје (биљне и минералне) и начини бојења.

Практични рад. Израда неколико мањих таписерија у разним техникама.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ

Цртање, сликање, вајање, примењена графика; сценографија; костим; керамика; таписерија; зидно сликарство; визуелне комуникације; пантомима; историја уметности и теоријско изучавање културног наслеђа; праћење савременог ликовног живота (изложбе и друге ликовне манифестације).

Формирање и чување збирки (индивидуалних или заједничких колекција): цртежа, слика, графика, фигура (оригинала или репродукција), вредних ствари (делови ношње, старе пегле, стари сатови итд), интересантних облика из природе (корење, камен итд), уметничких фотографија (црно-белих и у боји).

У току школске године чланови ликовне секције учествују у естетском уређивању школе и њене околине, као и у припремању и опреми изложби и разних других манифестација у организацији образовно-васпитног рада у оквиру културне и јавне делатности школе и шире. Улога наставника је веома значајна у подстицању, окупљању и ангажовању ученика.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставни програм ликовне културе за осми разред подразумева постојање одређеног фонда знања који су ученици стицали од првог разреда и претпоставља да се његово пуно остварење постиже у корелацији са другим наставним предметима (*српски језик, музичка култура, биологија, хемија, историја, физика, математика*) и различитим ваннаставним активностима. Имајући у виду да је у питању завршни разред основног образовања и васпитања неопходно је извршити систематизацију наученог, као и припрему за избор одговарајуће стручне школе. У том погледу наставник треба да укаже ученицима на широки спектар образовних профила у којима је образовање у области ликовне културе од великог значаја. То је истовремено разлог да се указује на важност предмета.

Структуру програма чине:

1) *наставни садржаји* који се односе на савладавање ликовног језика и упознавање садржаја ликовне културе, познавање дела из уметничког наслеђа и елемената ликовне писмености;

2) *креативности* – развијање перцепције и аперцепције, подршка ученицима да откривају и долазе до нових решења; претпоставка за подстицање креативности су мотивациони садржаји практичних ликовних активности ученика, који обухватају:

– домен ученичких доживљаја,

– домен корелације са другим образовно-васпитним подручјима.

3) *медијуми (традиционални и савремени) и средства* – коришћење ликовних дисциплина и употреба одређених материјала у обликовању, као и проширени медијуми.

Наставни програм ликовне културе тако је конципиран да посебну важност придаје ученику. Наставник конципира методичке поступке и облике рада усаглашавајући образовно-васпитне задатке (ликовне проблеме) са побуђеним интересовањем ученика, тако да ове задатке прихвате на нивоу самоиницијативе, односно у складу са властитом израженом потребом. Различитим (примереним) методама рада треба тумачити садржаје програма како би ученици поступно и спонтано усвајали нова знања. У том смислу, улога наставника наглашена је у фази избора и дидактичке припреме мотивационог садржаја, а избор теме зависи од суштине ликовног задатка, односно, конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема.

Наставни садржаји ликовне културе, проблемски постављени, вертикално се развијају од првог до осмог разреда и произилазе један из другог. Полазећи од узрасних могућности ученика, водило се рачуна о прилагођености и спиралним круговима садржаја образовног карактера за сваки разред посебно, што је и одређено у оперативним задацима. Такви садржаји као основ имају теорију обликовања, а информативност се стиче у практичном (делимично и у теоријском раду) путем анализа уметничких дела и естетским

процењивањем ученичких радова. Наставни програми овог предмета организовани су на принципу кумулативног ширења знања о појмовима и појавама планираним за упознавање и изучавање у овој области у складу са узрастом. Из разреда у разред се шири опсег знања и продубљује његово усвајање на сазнајном, искуственом и практичном (делатном) нивоу. Ученике је потребно усмеравати ка креативним потенцијалима уважавањем индивидуалних способности према практичном раду где понуђене информације нису апсолутно обавезујући оквири деловања и дефинитивне вредности. Подстицањем креативности ученика искључује се готово решење и рад по шаблону. Проблемски захтеви овог програма имају карактер наставног садржаја, а теме су у служби реализације предвиђених задатака. У процесу припремања за рад, неопходно је посветити пажњу реализацији наставних тема како не би преовладале над садржајима. Стога је наставнику дата могућност да, у складу са индивидуалним способностима ученика, буде слободан у избору дидактичке припреме.

Имајући у виду образовни карактер садржаја предмета неопходно је на часовима сваку тематску јединицу илустровати карактеристичним ликовно- уметничким делом из различитих епоха. Методом демонстарције ученике наводити да уочавају, упоређују и разликују уметничка дела из различитих култура и периода.

Имајући у виду рационално коришћење времена, уметничко наслеђе за осми разред треба обрадити кроз повезивање теорије обликовања са практичним радом. Из уметничког наслеђа треба издвојити уметничка дела која најпотпуније илуструју теоретске проблеме који се обрађују. Ученици ће стога истовремено усвајати сазнања из теорије обликовања и уметничког наслеђа, која ће повезивати у практичном раду. Неопходно је имати у виду и естетско процењивање, које се врши у функцији практичних ликовних активности и дидактичко-методичке оправданости.

Програмски садржаји за осми разред су организовани у четири тематске целине и за сваку од њих је препоручен број часова који се сматра оптималним за реализацију. Наравно, сваки наставник у складу са конкретном ситуацијом (предзнањем и интересовањима ученика, итд.) при изради оперативних планова може направити извесне измене у броју часова, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма и да свака тема добије адекватан простор.

У реализацији садржаја треба имати у виду да је за његову обраду предвиђено (оквирно) 60% часова, док је за вежбање предвиђено 40%. Под обрадом се подразумева непосредна прва реализација тематске јединице. Под вежбањем се подразумева продубљивање исте тематске јединице у другом медијуму (други, нови материјали и технике, утврђивање, понављање, систематизација). На часовима вежбања, такође, треба вршити естетску анализу уметничких радова, естетско процењивања ученичких радова, вредновање и оцењивање. Неопходно је тежити откривању суштине ликовних појава путем селекције и апстраховања. Наставник наводи ученика да врши селекцију (одваја битно од небитног) како би размишљао у правцу квалитетног решавања ликовног задатка. Одвајање битног од небитног вишеструко је целисходно и из разлога рационалног коришћења времена школског часа. У програму ликовне културе за осми разред наставнику се нуде могућа решења којима се препоручује опажање и уочавање непоновљивости природе, као и природног и вештачког човековог окружења. Могућности учења по моделу из природе и путем уметничке рецепције је само једна од метода којима нас природа и уметничка дела уводе у облике откривања.

На основу стеченог знања из седмог разреда треба успоставити повезаност са појмом композиција и обрадити прву целину **Слободно компоновање**. Наставник треба да има у виду да су ученици склони оваквим активностима којима се често приступа без

унапред одређеног плана. Као исход стеченог ликовног искуства и образовања ученик треба да разуме ослобађање ликовног дела од описа предмета и фигуре. Стога је неопходно целину илустровати сликарством Василија Кандинског и истовремено је повезати са теоријом обликовања.

Тематска целина **Визуелна метафорика и споразумевање** се односи на карактеристике савремене комуникације и технологије блиске узрасту ученика. Потребно је успоставити повезаност са искуством из шестог разреда и указати на карактер садржаја у функцији масовне комуникације. У том погледу важно је истаћи значај ове целине кроз тумачење амблема, симбола, знака, персонификације, алегорије, хералдике, пиктограма и стилизације у ликовном решењу. Садржаје треба повезивати са наставним предметом историја.

Целина **Контраст, јединство и доминанта у простору** претпоставља одговарајући ниво стечених знања како би се разумеле ликовне појаве, посебно оне у области савремене уметности. У обради ове целине потребно је појмовно одређење контраста као супротстављања квалитета истих или различитих ликовних елемената. Ученицима треба указивати на аспекте доминације максималне разлике величина (велико-мало, високо-ниско, кратко-дуго), облика (обло-угаоно, једноставно-сложено, пуно-шупље), боја (светло-тамно, комплементарни контраст, топло-хладно), линија (уске-широке, праве-криве,...), положаја (водоравно-косо). У погледу тродимензионалног обликовања такође треба имати у виду конвексно-конкавно, отворено-затворено, итд. Под *хармонијом* подразумевати међусобни склад елемената композиције. Појмовно одређење *доминанције* у ликовном делу треба тумачити као наглашену вредност, истицање најбитнијег, оног што је у центру пажње или што представља доминирајуће карактеристике композиције. Појам *јединства* тумачити сагледавањем поступака који доводе до уједињења свих ликовних елемената у композицију. Ученицима демонстрирати карактеристична дела из савремене уметности.

Слободно компоновање и фантастика је последња целина другог циклуса основног образовања и васпитања. За тумачење овог садржаја је неопходно објаснити појмове: *фантастика, имажинација и надреализам* и повезати их са сликарством Хијеронима Боша.

Основни услов за правилно ученичко усвајање наставних садржаја јесте озбиљна припрема наставника, која произилази из претходног проучавања наставног плана и програма. На тај начин наставник може да, поред писане припреме, начини и одговарајућу и визуелну припрему.

Имајући у виду број часова, овај програм је могуће реализовати само ако наставник ставља акценат на ликовни проблем, чијим решавањем се развијају квалитети у ликовној култури. Усавршавање наставника стога треба да буде перманентно и примерено савременим захтевима и достигнућима методике наставе овог предмета. У вези са савременом технологијом преношењем визуелних информација у ликовној култури, потребно је омогућити да ученици стичу што већу блискост са наставним садржајима, ослањајући се на претходна знања. Од њих се не очекује да буду само пасивни посматрачи, већ да кроз практичне активности развијају осетљивост за ликовне вредности, моторичке способности, естетско мишљење и критичку свест.

3. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА ЛИКОВНА КУЛТУРА

1. Основни ниво

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на основном нивоу.

1.1. МЕДИЈИ, МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНИКЕ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

- ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности
- ЛК.1.1.2. изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове
- ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак)

1.2. ЕЛЕМЕНТИ, ПРИНЦИПИ И САДРЖАЈИ (ТЕМЕ, МОТИВИ, ИДЕЈЕ...) ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

- ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак)

1.3. УЛОГА, РАЗВОЈ И РАЗЛИЧИТОСТ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

- ЛК.1.3.1. описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода
- ЛК.1.3.2. зна да наведе различита занимања за која су потребна знања и вештине стечене учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...)
- ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерију, атеље, уметничка радионица...)
- ЛК.1.3.4. зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу

*Стандарди ЛК.1.1.3. и ЛК.1.2.3. се понављају. Они припадају и остварују се и у првој (1. Медији, материјали и технике визуелних уметности) и у другој области (2. Елементи, принципи и садржаји визуелних уметности). Разлог за такво понављање проистиче из специфичне, синтетичке природе учења у оквиру предмета Ликовна култура. Такође, у складу је са активностима које се спроводе на часу у оквиру којих се увек прожимају садржаји из различитих области.

2. Средњи ниво

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на средњем нивоу.

2.1. МЕДИЈИ, МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНИКЕ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

- ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности
- ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)

2.2. ЕЛЕМЕНТИ, ПРИНЦИПИ И САДРЖАЈИ (ТЕМЕ, МОТИВИ, ИДЕЈЕ...) ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

- ЛК.2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт
- ЛК.2.2.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)

2.3. УЛОГА, РАЗВОЈ И РАЗЛИЧИТОСТ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

ЛК.2.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст

*Стандарди ЛК.2.1.2. и ЛК.2.2.2. се понављају. Они припадају и остварују се и у првој (1. Медији, материјали и технике визуелних уметности) и у другој области (2. Елементи, принципи и садржаји визуелних уметности). Разлог за такво понављање проистиче из специфичне, синтетичке природе учења у оквиру предмета Ликовна култура. Такође, у складу је са активностима које се спроводе на часу у оквиру којих се увек прожимају садржаји из различитих области.

3. Напредни ниво

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на напредном нивоу.

3.1. МЕДИЈИ, МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНИКЕ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

ЛК.3.1.1. познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности

ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју

3.2. ЕЛЕМЕНТИ, ПРИНЦИПИ И САДРЖАЈИ (ТЕМЕ, МОТИВИ, ИДЕЈЕ...) ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју

ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат

ЛК.3.2.3. користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других

ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других

3.3. УЛОГА, РАЗВОЈ И РАЗЛИЧИТОСТ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...)

ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности

ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности

ЛК.3.3.4. разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота

*Стандарди ЛК.3.1.2. и ЛК.3.2.1. се понављају. Они припадају и остварују се и у првој (1. Медији, материјали и технике визуелних уметности) и у другој области (2. Елементи, принципи и садржаји визуелних уметности). Разлог за такво понављање проистиче из специфичне, синтетичке природе учења у оквиру предмета Ликовна култура. Такође, у складу је са активностима које се спроводе на часу у оквиру којих се увек прожимају садржаји из различитих области.

4. ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА У РАДУ СА ДЕЦОМ СА СМЕТЊАМА У НАПРЕДОВАЊУ У РЕДОВНОЈ ШКОЛИ¹

ПОРЕМЕЋАЈИ АУТИСТИЧКОГ СПЕКТРА

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Аутизам је развојни поремећај који се испољава до треће године живота. Тежина клиничке слике варира од најтежих манифестација аутизма до сасвим дискретних форми аутистичког понашања. Зато и говоримо о поремећајима аутистичког спектра.

Ма колико се међусобно разликовали, сви поремећаји аутистичког спектра имају неке заједничке карактеристике: поремећај социјалних интеракција, поремећај комуникације и стереотипије у понашању.

ПОРЕМЕЋАЈ СОЦИЈАЛНИХ ИНТЕРАКЦИЈА

Деца са аутизмом често немају потребу да остваре контакт са другим особама или се, пак, социјални контакт остварује само да би се задовољиле властите потребе. Дете које је повређено, уплашено или тужно, неће тражити утеху од друге особе, нити ће покушати да са другом особом подели своје задовољство. С друге стране, деца са аутизмом углавном не препознају емоције других људи. Контакт погледом је обично површан и краткотрајан, пре свега због тога што дете са аутизмом не уме да прочита емоцију са лица друге особе. Многа правила социјалног живота, почев од оних најлакших, па све до најкомплекснијих, особе типичног развоја усвајају спонтано, без икакве формалне обуке. За децу са аутизмом, неписана правила социјалног функционисања представљају велику загонетку која се може само делимично решити упорним и систематским радом.

ПОРЕМЕЋАЈ КОМУНИКАЦИЈЕ

Нека деца са аутизмом уопште не говоре. Код ове деце не јавља се ни гест као спонтани покушај да се надомести недостатак вербалне комуникације. У многим случајевима, развија се говор који нема комуникативну функцију. Често се у говору запажају: бизарна модулација гласа, ехолалија (понављање туђих речи), неологизми (измишљене речи), идиосинкразије (говор специфичан само за ту особу), неправилна употреба личних заменица (о себи говоре у трећем, а често и у другом лицу)... Изразити су поремећаји прагматике, чак и код деце са високофункционалним аутизмом, која имају развијену вербалну комуникацију. Они се испољавају на различите начине: дете не уме да одреди адекватну удаљеност од саговорника; да прилагоди интензитет и модулацију гласа социјалним захтевима; да препозна када би требало да ћути а када да говори; да одреди колико би дуго требало да говори о одређеној теми; да препозна комуникационе намере саговорника итд. Деца са аутизмом, осим у ретким случајевима, не разумеју идиоме, фразе и сарказам у говору. Њихово разумевање говора је буквално.

¹ Из приручника за наставнике *Индивидуализација у раду са децом са сметњама у напредовању у редовној школи* проф. др Ненада Глумбића и Љиљане Вдовић, Едука, Београд, 2012.

СТЕРЕОТИПИЈЕ У ПОНАШАЊУ

Деца са аутизмом често су заокупљена бојом, мирисом, текстуром, вибрацијом и другим карактеристикама предмета који су небитни за њихово функционисање. Понекад имају ритуале који могу бити везани за било који аспект живота: исхрану, облачење, успављивање... Углавном имају отпор према променама. Многа деца са аутизмом имају стереотипне покрете телом или деловима тела (лепршање рукама, клаћење, љуљање, увртање прстију, ход на врховима прстију итд.). Деца са високофункционалним аутизмом могу имати уска, ограничена и необична интересовања. Тако се дешава да ученик нижих разреда основне школе одлично познаје возове, пилоне или неке врсте животиња, а да при томе има отпор према већини наставних садржаја који се обрађују у школи.

ОСТАЛИ ПОРЕМЕЋАЈИ

Осим наведених, ученици са аутизмом могу имати и бројне друге поремећаје који на различите начине утичу на њихово образовање.

Поремећаје аутистичког спектра карактерише учестала појава сензорних абнормалности. Оне се најчешће испољавају: у облику сензорне преосетљивости, када обични звуци и додир изазивају бол и друге непријатне сензације; у виду снижене осетљивости појединих чула; у виду немогућности да се јасно идентификује извор звука и да се занемари позадинска бука; у облику снижене толеранције на дуготрајно излагање сензорним стимулусима итд.

Аутизам се може комбиновати са било којим нивоом интелектуалног функционисања, од најтежих форми интелектуалне ометености до просечних или чак натпросечних интелектуалних способности.

Код деце са аутизмом и тежим облицима интелектуалне ометености може се очекивати и не тако ретка појава епилептичних напада који су изузетно ретки код деце са високофункционалним аутизмом.

У овој последњој категорији, пак, честа је моторичка неспретност, која се може испољити и неким обликом диспраксије. Један од облика диспраксије код деце школског узраста јесте и поремећај рукописа – дисграфија.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

На основу доброг познавања природе аутистичког поремећаја, могуће је осмислити извесна упутства за образовно-васпитни рад са овом популацијом. Међутим, ниједно упутство не би требало схватити као рецепт који би се могао применити на сваку појединачну ситуацију и на свако дете са аутизмом. Наставницима се саветује да пажљиво прочитају општа упутства за прилагођавање образовно-васпитног рада деци с поремећајима аутистичког спектра, а да све недоумице разрешавају уз консултацију са дефектологом.

1. Обезбедите структуриран ритам дана

Деца са аутизмом не умеју да организују и користе слободно време на продуктиван начин. Зато им је потребно обезбедити високоструктуриран ритам дана, и код куће и у школи. Потребно је да се установи одређена рутина које ћемо се придржавати што је више могуће. Једном установљена рутина пружа детету са аутизмом утеху и сигурност.

2. Користите визуелну подршку

За многу децу са аутизмом слике имају много већи значај у преношењу порука него речи. Зато користите визуелну подршку кад год је то могуће. Ако ученику дајете вербални налог који он не разуме, престаће да вас слуша. Слика ће му помоћи да остане у контакту са вама. Потребно је, наравно, да дете разуме значење одређене слике. Зато би слике требало да буду сасвим реалистичне, без непотребних детаља и карикатура. Уколико дете не разуме слику, можете користити фотографије или тродимензионалне објекте. Када дете овлада одређеном активношћу, визуелна подршка се смањује, а некада и сасвим укида. Визуелна подршка је посебно значајна приликом стварања распореда.

3. Направите распоред активности

Добро структуриран ритам дана уз адекватну визуелну подршку најбоље се може остварити креирањем визуелних распореда. Визуелни распореди омогућавају деци са аутизмом да предвиде редослед активности, да боље усмере пажњу и да се осећају сигурном. Најбоље би било да се направи један општи визуелни распоред, који би служио за структурирање активности у току једног школског дана, и низ специфичних визуелних распореда који се односе на конкретне активности у току једног школског часа или неке ваннаставне активности.

Како да направимо општи визуелни распоред? Потребно је да прво изаберемо слике, фотографије или симболе са одређеним значењем. На пример, цртеж или фотографија лопте може да означава игру у школском дворишту. Визуелна средства треба пластифицирати јер ће се користити током дужег временског периода. Дете треба да научи значење одређеног симбола. То се постиже дуготрајном, доследном и свакодневном употребом истих симбола у идентичним околностима. Иако симболи могу бити поређани на једном листу папира, много је ефикасније да се у прављењу визуелних распореда користи чичак-трака. Чичак-трака треба да се постави на јасно видљиво и лако доступно место, нпр. на унутрашњу страну врата учионице. Боја чичак-траке треба да се јасно разликује од боје коришћених симбола. Сlike које означавају главне активности у школи поређамо на чичак-траку одозго надолу. Нпр. можемо имати слику која се односи на час математике, затим слику која означава мали одмор, слику која се односи на час матерњег језика, слику за активност у школском дворишту итд. Испод сваке слике треба да буде и словима назначена активност. У већ наведеном примеру са лоптом, на дну пластифициране картице на којој је фотографија лопте написаћемо „игра у дворишту“. Картице се увек ређају тако да се између појединачних слика види чичак-трака у дужини од око 5 цм. На дну чичак-траке прави се цеп или сандуче у које ће се картице са симболима одлагати када одређена активност буде завршена. У близини визуелног распореда не би требало да буде других визуелних средстава.

На почетку сваког радног дана доведемо ученика до места на коме се налази визуелни распоред и укратко испричамо шта ћемо радити тога дана. Задржимо се на првој картици и кажемо шта та картица представља. Затим скинемо картицу са чичак-траке и однесемо је до места где ће се обавити одговарајућа активност. Када активност буде завршена, заједно са дететом одлажемо картицу у цеп или у кутију на дну чичак-траке, а затим узимамо следећу картицу и са њом поступамо на идентичан начин.

Овај поступак се, у зависности од способности детета, може донекле модификовати. За децу ненавиклу на визуелне распореди некад ће бити потребно да се и на месту на коме се обавља активност налази симбол те активности. С друге стране, деци која су извежбана у

коришћењу визуелних распореда биће довољно да распоред дневних активности буде написан у свесци. Ако ученик уме да чита, распоред се може организovati у форми чек-листе, тако да ученик може да штиклира сваку активност која је завршена. Важно је да се визуелни распореди користе упорно, без обзира на то што нам се можда чини да дете не разуме њихово значење.

За децу која не говоре и не разумеју налоге, користите стварне предмете у циљу антиципације следеће активности. На пример, десетак минута пре часа физичког васпитања дајте им да држе малу гумену лопту; ако одлазе кући колима, неколико минута пре поласка дајте им аутомобил играчку. Понављајте ове активности свакодневно користећи увек исте предмете.

Помоћу визуелних распореда може се организovati и било која друга активност: овладавање одређеном вештином, учење неког садржаја или израда домаћих задатака. Приликом израде домаћих задатака, важно је да ученик унапред зна колико ће нека активност трајати. Ако, на пример, треба да напише три реда неког слова, потребно је да му се да свеска у којој је на почетку сваког од три реда написано по једно слово. Родитељи треба да направе визуелни распоред у коме ће се наизменично смењивати картице са словом (три картице за сваки ред) и картице које означају награду која ће уследити након сваког исписаног реда.

4. Наградите дете

Ако се одлучите да помоћу визуелног распореда подучавате ученика са аутизмом, једна од картица морала би да се односи и на награду. Награда се добија као резултат успешно изведених активности. Она се може користити и за поткрепљивање социјално пожељног понашања. У избору награде руководимо се жељама самог детета. За неко дете ће адекватну награду представљати „смајли“, жетон или балончић, док ће за неко друго дете функцију награде имати комадић омиљене хране или краткотрајно обављање омиљене активности.

5. Говорите конкретно и јасно

Говорите јасно. Не користите сувишне речи. Уместо да кажете: „Данас је прилично хладно. Не би било лоше да обучеш јакну када будемо ишли у шетњу“, једноставно реците: „Обуци јакну“. Питајте ученика шта сте рекли да бисте проверили да ли вас је разумео. Немојте користити идиоме. Ако кажете детету да се „претвори у уво“, можете очекивати само две реакције: дете не разуме шта сте изговорили или, пак, добија панични напад јер нити зна како да се претвори у уво, нити жели да постане уво. Избегавајте иронију и сарказам. Вашу иронично изговорену опаску да уживате када дете лупа вратима, ученик са аутизмом схватиће буквално. Иако вам то не изгледа учтиво, радије кажите: „Дај ми књигу“, него „Да ли би могао да ми даш књигу?“ Ако ваш налог није експлицитан, дете са аутизмом помислиће да га питате да ли он може (тј. има способност) да вам да књигу. Ако нудите избор, нека ваша понуда буде што конкретнија. „Да ли би волео да црташ црвеном или плавом оловком?“ много је боља опција него питање: „Којом би бојицом волео да црташ?“ Имајте у виду да деца са аутизмом боље реагују на визуелну него на слушну информацију. Према томе, ако дете уме да чита, добро би било да му напишете своје захтеве.

6. Преусмерите стереотипе

Ограничена интересовања, стереотипије и ритуали саставни су део клиничке слике аутизма. Извесни стереотипи у понашању никада неће нестати. По правилу, стереотипије не треба забрањивати већ преусмеравати. То је могуће само ако детету понудимо другу активност, врло сличну његовом стереотипу, која ће имати социјално прихватљиву форму. Дешава се, на пример, да дете хода тачно одређеном путањом по учиниоци. Можемо да направимо од итисона кружне облике које ћемо поређати у непосредној близини његове путање и тражити да хода газећи по кружним формама. Ако дете има неки стереотипни покрет телом, можемо осмислити игру у којој ће се тај покрет користити у комбинацији са неким другим, сличним покретом. Овакве активности се могу лепо уклопити у наставу физичког или музичког васпитања. Ако у току одређеног часа немамо могућности за реализацију наведених активности, евентуалну појаву стереотипија треба игнорисати.

Нека деца имају отпор према променама, а свака промена рутине изазива страх. Ако нашу уобичајену активност у дворишту морамо да изменимо због лошег времена, онда би што пре у визуелном распореду требало заменити картице како би се дете навикло на новонасталу ситуацију. У извесним случајевима, деца са аутизмом пружају отпор према променама које су свакодневне и које чине саставни део школских активности, као што је одлазак у физкултурну салу. У том случају потребно је да више пута у току претходног часа кажемо да ће следећи час бити одржан у физкултурној сали прецизирајући колико је времена остало до завршетка часа. Нпр. можемо рећи да за десет (пет, три...) минута почиње час физичког. Иако деца са аутизмом често немају концепт метричког времена, свакодневним понављањем наведених активности постепено се навикавају на правилну употребу термина којима се одређује трајање. Оријентација у времену лакше ће се постићи ако користимо тајмере или пешчане сатове. Уколико је дете изразито анксиозно приликом преласка из једне у другу просторију, треба му дозволити да са собом понесе омиљену играчку или неки други предмет за који је нарочито везано.

Ако ученик са аутизмом има уска и ограничена интересовања, њих би требало искористити као потенцијал за усвајање наставних садржаја из различитих предмета. Ако је, на пример, ученик фасциниран животињама и ако има снажан отпор према математици, онда ћемо таблицу множења обрађивати задацима следећег типа: „Ако у седам кавеза има по три мајмуна, колико има укупно мајмуна?“ На сличан начин могу се обрађивати граматика, ликовно васпитање итд.

Повремено се ученику са аутизмом могу дозволити омиљене активности у форми награде или као део процеса учења. Тада се, међутим, суочавамо са проблемом временског ограничавања такве активности. Због тога је потребно да се одреди правило у погледу трајања одређене активности. Добро је да дете у сваком тренутку зна колико му је преостало времена за омиљену активност. То се постиже употребом тајмера који визуелно приказују проток времена. Иако су врло једноставни уређаји, тајмере је понекад тешко набавити у нашој средини. Уместо тога, могу се користити пешчани сатови различите величине.

7. Поставите јасна социјална правила

Деца са аутизмом не поштују ни најосновнија правила понашања. Имајте у виду да се не ради о невоспитању, већ о неразумевању социјалних правила. Ако ученик са тежим обликом аутизма не показује интересовање за друге особе, потребно је да га постепено укључимо у интерактивну игру. То је најбоље учинити на часу физичког васпитања тако што

ћемо организовати наизменичне активности. Деца са високофункционалним аутизмом имају већи капацитет за разумевање социјалних правила, али их не могу усвојити спонтано. Корисно средство за прихватање правила понашања јесу тзв. социјалне приче. Ове приче се пишу за сваку конкретну ситуацију, а могу бити презентоване и у сликовној форми. У причи се описује одређена ситуација, како се протагонисти приче осећају и шта би се могло десити.

8. Помозите ученику са аутизмом да се избори са сензорним проблемима

Деца са аутизмом не могу да игноришу небитне сензорне стимулусе и да разликују важније и мање важне информације. Зато је потребно да са плафона уклоните све висеће елементе, а са зидова и панела све цртеже, графиконе и друге визуелне садржаје који се не користе свакодневно. Алтернативно, визуелна средства се могу прекрити и приказивати само када је то неопходно. Учениоца не би требало да буде у непосредној близини улице. Ученик са аутизмом треба да седи у предњем делу учионице, удаљен и од прозора и од врата, како би опажао што мање непотребних стимулуса. Сто за којим седи дете не би требало да буде обојен јарким бојама. На столу треба да се налази само оно што је тренутно потребно за рад.

Нека деца са аутизмом изузетно су осетљива на звукове одређене фреквенције. Ова деца најчешће покривају уши рукама. Ако дете виче или на други начин прави галаму, могуће је да му смета околна бука коју покушава да маскира звуцима које само производи. Оваквој деци треба дозволити да се привремено изолују. У ту сврху се могу користити ниски паравани, који не заузимају много простора, слушалице и антифони. Ако се дете плаши одређеног звука (нпр. дела неке песме), можете снимити такву песму и пуштати је сваког дана тако што ћете интензитет тона подесити испод границе чујности, постепено га појачавајући до прихватљивог нивоа.

Деца са аутизмом могу имати снажне негативне реакције на трепћуће светло. Ако сте убеђени да светло не трепери, вероватно грешите. Реч је о томе да ни ви ни друга деца не можете опазити оно што опажају нека деца са аутизмом. Да бисте избегли треперење светла, користите увек нове сијалице, избегавајте употребу флуоресцентног светла, а уместо компјутера користите лаптоп. Посаветујте родитељима да затраже савет офталмолога у вези са евентуалном куповином ИРЛЕН наочара са обојеним филтерима. Ако дете уме да пише, избегавајте папир интензивно жуте боје. Бели папир, који се у нашим школама најчешће користи, такође није најбоље решење за децу са аутизмом. Уместо тога користите сиви, светлоплави или светлозелени папир.

Нека деца са аутизмом не подносе поједине тактилне стимулусе. Уверите се да им не смета текстура одеће или наставног средства. Не додирујте их.

Извесни облици понашања (љуљање, окретање округ, пењање по столовима, повишена покретљивост итд.) упућују на могућност да је детету са аутизмом потребна интензивнија сензорна стимулација. Овој деци је потребно дозволити да повремено учествују у моторичкој активности, најбоље у виду награде за извршени задатак. Осим тога, детету које је стално у покрету потребно је дозволити да носи испуњени прслук, будући да снажан притисак обезбеђује неопходну стимулацију. Ношење испуњеног прслука требало би ограничити на временски интервал од двадесет минута. Искористите часове физичког васпитања за стимулацију љуљањем. Дете може да се љуља на љуљашци или на великим лоптама за пилатес лежећи на стомаку, при чему масирамо леђа кружним покретима у смеру казаљке на сату. Нека деца ће уживати ако их увијемо у струњачу и благо котрљамо. Искуство показује да се током љуљања и лежања у струњачи боље учи говор него током уобичајених активности у учионици.

9. Укључите друге ученике у систем подршке

Осталој деци из разреда објасните зашто се ученик са аутизмом понаша на одређени начин. Мотивишите их да учествују са њим у интерактивној игри. Искористите прилику када се организује излет или нека друга ваннаставна активност да одредите децу која ће бити задужена да помажу детету са аутизмом. Деца се бирају само ако се добровољно пријаве. Посебно ћете истаћи њихову улогу ако им доделите неки беџ или траку са натписом који указује на њихову функцију. Тиме, не само да помажемо детету са аутизмом, већ и код осталих ученика развијамо одговорност, толеранцију и самопоштовање. Посаветујте се са дефектологом у вези са формирањем „круга пријатеља“ и других облика вршњачке подршке.

БЛАЖЕ СМЕТЊЕ У МЕНТАЛНОМ РАЗВОЈУ

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

У овој публикацији под блажим сметњама у менталном развоју подразумевамо стање лаке интелектуалне ометености. Сваки облик интелектуалне ометености карактеришу значајна ограничења у интелектуалном функционисању и адаптивном понашању. Наведена ограничења настају у развојном периоду, тј. до 18. године живота. Највећи број деце са интелектуалном ометеношћу има блаже сметње у менталном развоју. Ова деца имају успорен развој когнитивних, говорно-језичких, моторичких и социјалних способности, што у многим случајевима постаје очигледно тек у млађем школском узрасту. Деца са лаком интелектуалном ометеношћу имају исте физиолошке, емоционалне и социјалне потребе као и сва друга деца. Међутим, ова деца ступају у животну утакмицу са лошије развијеним адаптивним способностима од вршњака из опште популације. Многе карактеристике ученика са блажим сметњама у менталном развоју могу се разумети само унутар друштвеног контекста. Приликом навођења заједничких карактеристика ове деце треба имати на уму да је реч о изузетно хетерогеној популацији. Стога је нереално очекивати да ће се свако појединачно дете уклопити у општи приказ лаке интелектуалне ометености који наводимо у овом тексту.

КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ

Деца са лаком интелектуалном ометеношћу пролазе кроз исте фазе сазнајног развоја као и деца из опште популације, али нешто споријим темпом. Осим тога, ова деца не достижу највише нивое формалних логичких операција. Њихово је мишљење конкретно тако да се радије фокусирају на очигледне карактеристике предмета, појава или бића него на нека мање видљива, апстрактна својства. Из истих разлога, ова деца ће лакше разумети актуелна догађања него догађаје из прошлости или хипотетичке ситуације у будућности.

ПАЖЊА

Ученици снижених интелектуалних способности, по правилу, имају краткотрајну пажњу. Неуспех у учењу, бар једним делом, може се објаснити и тиме што деца не поклањају довољно пажње постављеном задатку. Осим тога, ова деца имају и мањи обим пажње, тј. не

могу истовремено да обрете пажњу на већи број релевантних стимулуса. Некада усмеравају пажњу на мање битне аспекте задатка, занемарујући при томе најважније информације.

ПАМЋЕЊЕ

Деца са лакоом интелектуалном ометеношћу тешко памте нове информације, а већ запамћене релативно брзо заборављају. Основни проблем ове деце јесте недостатак ефективне стратегије упамћивања. Посебно тешки за упамћивање јесу ментално и језички захтевни задаци.

ГОВОР И ЈЕЗИК

Деца са блажим сметњама у менталном развоју имају успорен, а у неким случајевима и атипичан, говорно-језички развој у области артикулације, семантике, синтаксе и прагматике. Артикулациона одступања могу се испољити у облику омиције (изостављања гласова), супституције (замене једног гласа другим стандардним гласом) или дисторзије (измењене артикулације гласа као у случају „котрљајућег р“). На плану семантике, најизразитији проблеми односе се на ограничен вокабулар и недовољно познавање лексичких односа између речи. Синтаксичке конструкције могу бити врло специфичне, у складу са когнитивним функционисањем појединца. Највеће проблеме ова деца имају у домену прагматике, тј. правилног разумевања и употребе говора у социјалном контексту.

МОТИВАЦИЈА

Ако нека особа мисли да су за све успехе и неуспехе у њеном животу одговорни судбина, случај или други људи, кажемо да таква особа има спољашњи локус контроле. Насупрот томе, особе са унутрашњим локусом контроле сматрају да је највећи број позитивних и негативних догађаја у њиховом животу резултат њихове властите активности. Мала деца, без изузетка, имају спољашњи локус контроле. Сазревањем, она постају свесна последица својих активности. Деца са лакоом интелектуалном ометеношћу задржавају спољашњи локус контроле. То се испољава у претераном ослањању на друге особе, у сталном очекивању неуспеха и у неприхватању одговорности за властито понашање.

ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ

Деца са лакоом интелектуалном ометеношћу често се сусрећу са неразумевашем и неприхватањем унутар вршњачке групе. Услед искуства неуспеха и недовољно развијених адаптивних способности, ова деца се често повлаче из социјалних интеракција или их остварују на неприкладан начин. Проблеми у понашању могу да настану због тога што дете не прави разлику између адекватних и социјално неприхватљивих облика понашања, као реакција на фрустрацију због неуспеха у школи или због тога што је дете научено да привлачи пажњу других ученика који га охрабрују да се понаша на непримерен начин. Осим тога, нека деца са лакоом интелектуалном ометеношћу имају тзв. дуалне дијагнозе, односно придружене психијатријске болести, које значајно утичу на њихово понашање и социјалну адаптацију.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

Карактеристике ученика са блажим сметњама у менталном развоју изискују прилагођавање приступа у наставном раду. Педагошке импликације су наведене оним редом којим су описиване њихове опште карактеристике.

КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ

Когнитивни развој не зависи само од личности и активности појединца, већ и од његовог окружења. Интелектуалну ометеност не можемо „излечити“, али можемо обезбедити повољне околности за учење у складу са дететовим потребама и могућностима. Наш је задатак да препознамо на ком се развојном нивоу налази ученик и да задатке прилагодимо његовим сазнајним способностима.

С обзиром на природу мишљења, увек треба користити конкретна наставна средства. Придржавајте се принципа очигледности, али имајте у виду то да превелик број наставних средстава такође омета процес учења. Апстрактне концепте треба преносити у мањем обиму, повезујући их са конкретним примерима. Научене садржаје увек треба повезивати са животним потребама ученика, са његовим искуством и могућностима њихове примене. Постављени циљеви морају бити краткорочни, а награде за успешно изведену активност тренутне.

ПАЖЊА

Задатак треба да буде презентован тако што ће се ученику предочити ограничен број стимулуса. Из задатка уклањамо све оне информације и стимулусе који су небитни за његово решавање. Ученику усмеравамо пажњу на најважније податке, критичне за решавање задатка. Охрабрујемо и подстичемо ученика да одржи пажњу на задатку, краткотрајним додиром или речима у императивном облику (пази, види, стани, спреми се...). Тежину задатака постепено повећавамо.

ПАМЋЕЊЕ

Ученици из опште популације спонтано организују информације како би их лакше упамтили. Деци са лаком интелектуалном ометеношћу можемо помоћи тако што ћемо груписати објекте које опажају и које би требало да упамте. Груписање може бити просторно (објекти који припадају некој класи сврставају се у скупове са јасно ограниченим линијама) или временско (прво се приказују објекти једне категорије, а затим се, после краће паузе, приказују објекти друге категорије).

Најчешћа грешка коју наставници праве јесте да ученику са интелектуалном ометеношћу презентују велики број информација у кратком временском периоду. Ученик може да упамти мањи број података, под условом да се информација више пута понови и илуструје конкретним примерима. Затражите од ученика да понови шта сте рекли или да, са неколико речи, опише кључне елементе наученог садржаја. Помозите ученику да повеже новостечену информацију са властитим искуством (нпр. „Видиш, девојчица из ове приче зове се Маја, баш као што се и твоја сестра зове Маја“). Уверите се да ученик разуме оно што би требало да упамти.

ГОВОР И ЈЕЗИК

Уколико ученик има било који поремећај говора и језика, затражите помоћ логопеда. Користите једноставне речи. Прилагодите своје излагање могућностима ученика. Повремено проверавајте да ли ученик разуме оно о чему говорите. Током излагања наставних садржаја користите макете, цртеже и слике. Избегавајте метафоричке изразе, идиоме и фразе. Реченице би требало да буду кратке. У раду са млађом децом користите увек исте термине уз постепено увођење синонима.

МОТИВАЦИЈА

Познато је да ништа не успева тако добро као успех. Ако ученик има нагомилано искуство неуспеха, престаће да се труди. Да би ученик са лакоћом интелектуалном ометеношћу био мотивисан за учење, морате му пружити шансу да успешно изврши задатак. У почетку постављајте само оне задатке за које сте сигурни да ће их ученик са лакоћом извршити. Ученика треба јавно похвалити за сваки тачан одговор и за сваки тачно извршени задатак. Од наставника се не очекује да похваљује ученика без икаквог разлога, већ да ствара ситуације у којима ће постојати разлог да га похвали. Тек када ученик стекне самопоуздање, можемо га научити како да реагује на неуспех.

ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ

Наставник треба да делује превентивно како ученик са интелектуалном ометеношћу не би испољио проблеме у понашању. Од почетка школовања треба неговати пријатну разредну атмосферу. Вршњачка едукација и други облици сарадничког учења имају позитиван утицај на прихваћеност деце са блажим сметњама у менталном развоју. Индивидуализован приступ овим ученицима омогућава им да стекну позитивна искуства у процесу учења. Тиме се развија њихово самопоуздање што умањује могућност појаве социјално неприхватљивих облика понашања. Непримерено понашање ових ученика често се погрешно тумачи. Импулсивност може бити резултат емоционалне незрелости а не свесне намере да се крше одређене норме понашања. Директан стил комуникације, коришћење колоквијалних израза и привлачење негативне пажње чести су код деце која потичу из одређених супкултурних слојева, као и код ученика који немају довољно развијене социјалне вештине. Наставник треба да затражи помоћ дефектолога у процесу креирања програма за развој социјалних вештина. Евентуална појава бизарног понашања могла би да укаже на дуалну дијагнозу, када се препоручује саветовање са дечјим психијатром.

ХИПЕРКИНЕТИЧКИ СИНДРОМ (ХИПЕРАКТИВНОСТ)

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Хиперкинетички или хиперактивни синдром са поремећајем пажње (АДХД) најчешћи је ментални поремећај код деце. Јавља се као последица неравнотеже између одређених хемијских супстанци у мозгу. Неравнотежа између ових супстанци може значајно да утиче на понашање детета, расположење, размишљање и пажњу. Поред детета, последице осећа и породица, у којој се јавља значајно повећан ниво стреса, као и учестала депресија.

Хиперкинетички поремећај са поремећајем пажње присутан је код три до десет одсто школске деце, а три пута је чешћи код дечака него код девојчица. Јавља се у првим годинама живота, а дијагностикује се најчешће при поласку детета у школу.

Дете са овим проблемом у сталном је покрету, узнемирено је, са изразито краткотрајном пажњом. Не може да истраје у започетим активностима. Прекида још незавршену активност како би отпочело нову, па и њу напустило недовршену. Хиперактивно дете би све да види, да додирне, привуче. Све што чује – оно би да види, без икакве селекције или скале вредности која би неким садржајима дала предност а неке занемарила. И најмањи шум или догађај привлачи дететову пажњу и одвлачи га од задате активности. Дете са хиперактивним проблемом не успева да прати упутства и не сналази се у групи и групним правилима. Није свесно свог проблема и не може да објасни своје понашање.

Хиперкинетички или хиперактивни поремећај карактеришу три основна симптома.

1) *Хиперактивност*. Дете је у сталном покрету, врпољи се, устаје и шета по одељењу, не може да седи када ситуација то од њега захтева, претерано трчи, пење се у ситуацијама у којима је то неодговарајуће, често има проблем да се тихо игра, претерано прича.

2) *Импулсивност*. Даје одговоре исхитрено и непромишљено и пре него што се доврши питање, има проблем да сачека да дође на ред, често прекида друге (упада у разговор или игру).

3) *Поремећај пажње*. Тешко одржава пажњу на задацима или у игри, не обраћа пажњу на детаље и често прави грешке у изради задатака (које нису производ незнања), често не може да следи ни директне инструкције и не успева да доврши задатке или своје обавезе, има тешкоће у самосталном организовању задатака и активности, често избегава да започне рад на задацима који изискују трајнији напор, губи ствари и школски прибор, заборавно је у дневним активностима, лако га ометају спољашњи стимулуси.

Уколико се симптоми не лече правовремено и на одговарајући начин, могу имати велики утицај на смањење квалитета живота детета и његове околине. Код детета са АДХД-ом најчешће се јавља лош успех у школи, који је често знатно испод нивоа његових интелектуалних могућности, осећање усамљености и недостатак самопоуздања, неуспех у дружењу са осталом децом, неуспех у покушајима да се укључи у додатне школске и ваннаставне активности. Преко 50 одсто деце са овим проблемом не може да прати редован наставни план и програм, па се укључују у додатне часове за савладавање школског градива. Такође, испитивања показују да 35 одсто деце напусти школу, а само пет одсто стекне факултетско образовање. Уколико деца нису обухваћена одговарајућим третманом, проблеми се настављају и у адолесценцији, као и у одраслом добу.

НАЈЧЕШЋЕ ЗАБЛУДЕ У ТУМАЧЕЊУ УЗРОКА ПРОБЛЕМА

Погрешно је веровање да су деца са АДХД-ом лења и незаинтересована. Проблеми ове деце директно утичу на смањење посвећености и истрајности у активностима, што је посебно уочљиво у изради школских и домаћих задатака. Деца са овим проблемом често не могу да разумеју и запамте дате инструкције, не могу да изразе мисли на разумљив начин те да самостално усмере пажњу и одрже је на задатим активностима; имају озбиљнијих потешкоћа у писању и читању услед чега лако одустају и постају незаинтересована. Отуда је осмишљена и структурирана подршка одраслог неопходна.

Често се верује да је недостатак дисциплине у породичном окружењу главни „кривац“ за настанак овог поремећаја. Истраживања показују да су неадекватне васпитне мере заправо последица а не узрок овог поремећаја. Услед бројних проблема са којима се свакодневно сусрећу, родитељи ове деце често имају неадекватне и непримерене реакције. Усвајање

ефикаснијег начина васпитања омогућиће разрешавање бројних проблема и отклањање многих тешкоћа деце са овим проблемом.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

ОРГАНИЗАЦИЈА ЧАСА

Због проблема са пажњом, дете са АДХД-ом треба да седи близу наставника, са што мање предмета на радној површини стола, као и у видном пољу. Наставник је тада у могућности да лакше прати и усмерава рад детета.

Наставне активности и задаци морају бити разноврсни. Активности које изискују мировање треба смењивати активностима које изискују кретање. На прве знаке умора (када дете почиње да прекида рад, да се врпољи, прича и сл.), неопходно је променити активност, односно дати детету задужење које ће му задовољити потребу за кретањем.

Када се суочи са сложеним задацима (када треба да препише текст и одговори на питања или да изврши неку рачунску операцију), дете са АДХД-ом не успева да запамти упутства, не може да се сети редоследа радњи и тачног решења задатака. Због тога је важно давати краће задатке које дете може да обави у кратком временском року. Дуже и сложеније текстове и задатке треба делити на више мањих целина. У задацима треба смањити број захтева (да их не буде више од три).

Примереније је примењивати усмено испитивање, кратким питањима, што ређе у групи. Понекад деца са овим синдромом испољавају смањену координисаност у покретима, нарочито када су у питању сложене активности. Потешкоће се посебно јављају у писању и цртању, где деца са АДХД-ом имају проблем да организују различите покрете по утврђеном редоследу. Зато је потребно да наставник, у складу са могућностима конкретног детета, продужи време за израду задатака писаним путем.

Проблематично понашање биће ређе уколико дете може да предвиди активности, па је важно активности најављивати и држати се предвиђеног распореда.

Дете са АДХД-ом не би требало укључивати у активности које нису структурисане, добро организоване и које се врше без надзора одраслог. Такође, требало би избегавати такмичарске активности, као и активности у већим групама које се одвијају по сложенијим правилима.

КОМУНИКАЦИЈА

Детету са овим проблемом неопходно је обраћати се јасним, кратким и недвосмисленим реченицама. Из упутстава и налога треба избацити све непотребне изразе. Веома је корисно тражити од детета да понови захтев како би се проверило разумевање. Дете може да запише упутства, али је при томе потребно проверити исправност записаног. Такође, захтеви треба да буду прилагођени могућностима детета – не тражити од њега нешто за шта је унапред јасно да не може да реализује. На пример, тражење од ученика да седи и решава задатке двадесетак минута или да чека да наставник или родитељ заврши започети разговор са другим лицем, сигурно ће довести до непожељног понашања. Захтеве, упутства и објашњења требало би давати у ситуацијама у којима нема других стимулуса који би детету одвлачили пажњу. И правила која се постављају треба да буду јасна и једноставна, и пожељно је да буду видно истакнута. Уколико желимо да нас дете разуме и реализује захтев, треба избегавати формулације типа „ако–онда“. У постављању услова пожељна је формулација „када–онда“. Међутим, уколико детету том приликом задамо неколико захтева истовремено, врло је вероватно да неће моћи да их реализује (нпр. да препише текст са табле, уради задатке и сачека да наставник прегледа).

Ако дете почне на часу да се непримерено понаша, може се и невербалним ставом зауставити у неодговарајућој активности (стати поред њега, ставити му руку на раме, узети

му свеску и погледати је и сл.). Корисни су и унапред договорени сигнали за умиривање (пуцкање прстима, картице у боји или са сликама и сл.).

ПОХВАЛЕ, НАГРАДЕ И КАЗНЕ

Због своје импулсивности, дете са овим проблемом не размишља о ономе што ради у одређеном тренутку. Не може да предвиди последице својих поступака. Због тога доводи у опасност и себе и друге. Склоно је да поступа увек на исти начин иако је за сличне поступке раније било кажњавано. Дете нема намеру да лоше поступа – оно зна како би требало да се понаша у одговарајућој ситуацији, али без помоћи одраслог не може да спроведе одговарајућа правила понашања. Због тога је неопходан системски рад одраслог на развијању прво спољашње, а затим и унутрашње мотивације.

Ако се дете прихватљиво понаша, треба га наградити. Ако желимо да одустане од непримереног понашања, које није опасно ни по њега ни по друге, треба да игноришемо такво понашање. Уколико се дете понаша непримерено и доводи у опасност и себе и друге, казна је неопходна. При томе треба имати на уму да ће одрасли, с обзиром на дететова честа неодговарајућа понашања, прибегавати све чешћим и строжим казнама, које неће имати ефекта. Такође, претерано кажњавање ће довести до тога да дете пажњу усмерава на избегавање казне а не на пожељне облике понашања.

Под наградама се не подразумевају само слаткиши, играчке и слично. Награде су и пажња коју одрасли посвећује детету када се адекватно понаша, наклоност и уважавање које испољава, као и давање могућности детету да обавља за њега пријатне активности. Дете треба наградити чим се примерено понаша. У пракси је често обрнут случај. Наставник пажњу усмерава на дете са овим проблемом када жели да га опомене, подсети на задатак и усмери на задату активност. Како дете настави да ради започето, наставник пажњу усмерава на неког другог. И тако се проблем наставља.

Подстицаји треба да буду за дете значајни. Похвале не треба давати уопштено, као у примеру „браво“, „ово си одлично урадио/урадила“ и слично. Дете неће моћи да разуме на шта се похвала конкретно односи.

С обзиром на то да се дете са АДХД-ом лако засити сваког понављања, награде би требало често мењати. Дете треба хвалити и због уложеног труда, а не само због оствареног резултата.

Дете са овим проблемом често доживљава неуспехе и критике наставника и родитеља, па може да створи слику о себи као о неспособном и лошем детету. Уколико се проблему не приђе системски и правовремено, дете са АДХД-ом може да развије поремећаје у понашању.

Коришћена литература:

1. AAIDD (2011). *Intellectual disability: Definition, classification, and system of support (11th ed.)*, AAIDD, Washington, DC.
2. Beirne-Smith, M., Ittenbach, R. F., Patton, J. R. (2002). *Mental retardation (6th ed.)*, Merrill Prentice Hall, Ohio.
3. Fernández, J. M. G., Cobacho, J. P., Adelantado, P. P. B. (2005). *Discapacidad intelectual: Desarrollo, comunicación e intervención*, CEPE, Madrid.
4. Глумбић, Н. (2010). *Одрасле особе са аутизмом*, Универзитет у Београду – ФАСПЕР (ЦИДД), Београд.
5. Graziano, A. M. (2002). *Developmental disabilities: Introduction to a diverse field*, Pearson Education Company, Boston.
6. Губерина Абрамовић, Д. (2008). *Приручник за рад с ученицима с посебним потребама интелектуално ограниченим у разредну наставу у основној школи*, Школска књига, Загреб.
7. Хана, Л. (2007). *Погришка у учењу деци са пошкоћама из спектра аутизма: Практичан водич за родитеље и особље у редовним школама и вртићима*, Републичко удружење за помоћ особама са аутизмом, Београд.

8. Јапунца Милисављевић, М. (2008). *Методика наставе математике за децу омеђену у интелектуалном развоју*, Универзитет у Београду – ФАСПЕР (ЦИДД), Београд.
9. Министарство просвете и спорта Републике Србије (2006). *Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, Просветни преглед, Београд.
10. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2009). *Обавезни стандарди за крај обавезног образовања*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
11. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (математика)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
12. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (природа и друштво)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
13. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (српски језик)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
14. Moor, J. (2002). *Playing, laughing and learning with children on the autism spectrum: A practical resource of play ideas for parents and carers*, Jessica Kingsley Publishers, London.
15. СЗО (1992). *ИЦД-10 Класификација менталних поремећаја и поремећаја понашања*, ЗУНС, Београд.
16. Федели, Д. (2007). *Хиперактивно деце*, Еуро-Giunti, Београд.
17. Ковачевић, Ј. (2007). *Деце са посебним потребама у редовној школи*, Учитељски факултет, Београд.

5. ПЛАНИРАЊЕ ЦИЉЕВА, ЗАДАТАКА И АКТИВНОСТИ

Савремена концепција наставе треба да омогући ученику конструкцију знања, односно процес активне изградње употребљивих знања и умења. То подразумева властити напор ученика, његово мишљење и активност. У савременом наставном процесу акценат више није на преносу информација, већ на стварању услова и могућности ученицима за самосталну конструкцију знања. Нагласак би требало да буде на процесу учења, улози и активностима ученика и исходима тог процеса. Каквог ће квалитета бити исход наставе, зависи од квалитета организације наставе/учења. У њеном току морају бити ангажовани виши мисаони процеси, који омогућавају ученику да разуме и интерпретира чињенице, примени научено знање у свакодневним животним ситуацијама, изводи закључке и аргументовано их образлаже и слично. Најчешћа смерница о томе које мисаоне активности и на који начин се развијају у школи садржи Блумова таксономија у когнитивном домену.

Бенџамин Блум са сарадницима креирао је таксономију циљева васпитања и образовања у три подручја: **когнитивном** (нове информације, мисаоне активности), **афективном** (осећања, склоности, интересовања, вредности) и **психомоторном** (физичке и перцептивне активности и вештине). Циљеве и исходе у когнитивном подручју разврстао је у шест основних категорија, које су хијерархијски уређене (према нивоу апстраховања), а то су: **знање, схватање, примена, анализа, синтеза и евалуација**. У доњој табели су дати нивои са примерима мишљења и типовима активности којима се ови различити мисаони процеси ангажују.

Компетенција	Демонстрирана знања и вештине	Активности којима се проверава оствареност исхода на датом нивоу
Знање	опажа, именује информације; зна датуме, податке, места, зна главне идеје	дефиниши, наведи, опиши, идентификуј, покажи, означи, изабери, испитај, именуј и сл.
Схватање	разуме информацију; преводи из једног у други контекст; интерпретира податке, упоређује, разликује; уређује, групише, открива узроке, предвиђа последице	резимирај, опиши, интерпретирај, повежи, процени, дискутуј, прошири
Примена	користи информације; користи методе, појмове, теорије у новим ситуацијама; решава проблеме користећи усвојене вештине или сазнања	примени, демонстрирај, покажи, реши, испитај, преобликуј, класификуј, експериментиши, истражи
Анализа	одређује структуру; организује делове; препознаје главни смисао; идентификује елементе	анализирај, издвој, уреди, објасни, класификуј, подели, упореди, изабери
Синтеза	користи старе идеје за стварање нових; генерише из датих података; повезује знања са другим областима; предвиђа закључке/закључује	замени, направи план, предвиди, формулиши, припреми, уопшти, поново напиши
Евалуација	упоређује, утврђује сличности и разлике између идеја; процењује вредност теорија и излагања; бира на основу рационалних аргумената; утврђује вредност података; препознаје субјективност	процени, одлучи, оцени, провери, тестирај, измери/одмери, предложи, изабери, просуди, објасни, закључи, резимирај

Бројни аутори су разматрали и проверавали ваљаност хијерархијских структура Блумове таксономије у когнитивном подручју. Међу њима су и Андерсон и Кратвол, који су проширили таксономију комбинујући когнитивне процесе и димензије знања. Управо оваква таксономија може да олакша наставницима планирање наставе, односно прецизније формулисање циљева и операционализацију исхода.

Ова ревидирана таксономија подразумева две димензије сазнавања:

- **знање** – *знање чињеница; знање појмова и структуре појмова* (концептуална знања); *знање поступака и процедура* (процедурална знања), и *свесћ о сазнајним процесима, као и учење сазнајних процеса потребних за сазнавање других знања* (метакогнитивна знања);
- **когнитивне процесе.**

Користећи ову таксономију у планирању наставе кроз планирање циљева наставне јединице, наставник ће много јасније усмеравати сазнајне процесе које жели да ангажује код ученика, као и врсте знања којима ученик треба да овлада у процесу учења. Такође, ова таксономија омогућава наставнику да проверава оствареност циљева и исхода, као и да планира и реализује праћење и оцењивање напредовања ученика.

Много је лакше проверавати квалитет и прецизност осмишљених циљева наставних јединица у односу на ову таксономију. Као што је познато, сврха одређивања циљева часа јесте да се прецизно дефинише шта је то што ученик треба да научи на датом часу.

Да би час био успешно реализован, неопходно је избећи замке планирања превеликог броја циљева за један наставни час, као и нејасно или прешироко формулисаних циљева. Ако је нејасно шта је циљ часа, немогуће је проценити да ли је он реализован. Такође, неће бити јасно који су очекивани исходи тог часа. Зато при планирању и реализацији часова треба имати на уму:

- конкретно дефинисани циљеви часа
- усклађеност циљева и стандарда постигнућа ученика
- прецизно одређене активности ученика
- разноврсност активности ученика
- релевантност активности у односу на циљ
- број предвиђених активности за реализацију циља
- трајање активности
- остварљивост циљева за предвиђено време активности.

При планирању наставних часова, наставник се, поред осталог, руководи и следећим питањима:

- Који је циљ/су циљеви часа? Који су очекивани ефекти/исходи?
- На које начине ће се циљ/циљеви остварити?
- Шта ученици раде на часу (које активности обављају)?
- У којој мери су активности ученика разноврсне и сврсисходне у односу на предвиђени циљ и ефекте?
- На које начине су уважена искуства ученика и ранија сазнања?
- На које начине се остварује повезаност са претходно наученим градивом из датог предмета?
- Шта може бити тешкоћа у реализацији припремљеног часа? Који се проблеми очекују?
- На основу којих активности/показатеља ће наставник знати да је одређени час успео?

ЛОГИЧКО И КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ

Како би се ученици припремили да користе читав низ вештина и развију различите облике мишљења и понашања, како би могли да тумаче и повезују информације у смислене

целине и идеје, које ће затим и практично примењивати, у настави морају бити заступљени и виши мисаони процеси.

Логичко мишљење користи логичка правила закључивања приликом решавања проблема, а то су:

- **дефинисање** појаве;
- уопштавање појаве – извођење општег из појединачног (**индукција и класификација**);
- закључивање о појединачном на основу општег (**дедукција**);
- **поређење** – утврђивање једнакости, разлика или сличности;
- **допуњавање целине** (комплементарност);
- **обртање процеса** (реверзибилност);
- разлагање на делове у циљу уочавања њиховог односа и склапање целине од делова (**анализа и синтеза**).

Критичко мишљење има све карактеристике логичког мишљења, али укључује и преиспитивање, процењивање и просуђивање или вредновање у односу на одговарајући критеријум.

Критичко мишљење је сложен мисаони процес, којим се:

- активирају сви потенцијали јединке;
- предмет проучавања сагледава са различитих аспеката;
- промишља се, закључује, предвиђају се исходи неког догађаја и понашања;
- има јасан циљ;
- може бити креативан, јер се информације преобликују, осмишљавају се алтернативни поступци и сл.

Основа за развој *критичког мишљења* је развој способности децентрације – сагледавање појаве са различитих аспеката (јавља се између 7. и 9. године и развија интензивно до 11. године).

Процес *критичког мишљења* креће од неке идеје која се анализира, преиспитује, упоређује са другим сличним и супротним идејама; затим се заузима став о тој идеји или се формулише нова идеја.

Неопходно је да се у наставном процесу, у оквиру свих наставних предмета, од ученика захтева:

- да доносе закључке или процењују ваљаност и утемељеност изнетих закључака;
- да на различитим примерима из свакодневног живота уочавају разлику између чињеница и субјективног тумачења чињеница;
- да износе аргументе у прилог одређене тврдње или против ње;
- да тумаче поруке, како оне експлицитно дате, тако и оне скривене између редова;
- да препознају угао гледања из којег неко говори, да пореде и вреднују различита гледишта;
- да самостално уочавају и формулишу проблеме;
- да предлажу различита решења проблема.

ТЕХНИКЕ ПОДСТИЦАЊА МИШЉЕЊА У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

Наведени примери само су неки од погодних техника које подстичу различите нивое мишљења. Примери предложених техника погодни су за примену у свим предметима, у свим фазама наставног процеса, као и на различитим типовима часова. Омогућавају индивидуализован и диференциран приступ, прилагођен различитим могућностима деце.

• Мозгалица	Слободно асоцирање на неку тему, идеју, појам, са циљем да се добије што више могућих начина за размишљање о њој; све се записује, без селекције.
-------------	---

• Коцкарење	У односу на извучени број ученици извршавају тражени захтев. 1. Опиши 2. Упореди 3. Повежи 4. Рашчлани 5. Примени 6. За/против
• Графичко представљање (Венов дијаграм)	Разврставање сличности и разлика између две или више појаве, чиме је омогућено организовање података у категорије
• Инсерт техника	Наведени примери захтева уз читање текста омогућавају метакогнитивни приступ учењу, као и повезивање претходно наученог. <ul style="list-style-type: none"> • Шта знам о тој теми? <i>означи +</i> • Шта је ново што сам сазнао/-ла? <i>заокружи</i> • Шта ме је изненадило и зашто? <i>означи *</i> • Шта ми је било посебно занимљиво? <i>означи !</i> • Шта ми је нејасно? <i>означи -</i>
• Читање са предвиђањем	Погодно за развој логичког и критичког мишљења

Метакогнитивном знању, о којем је било речи на претходним странама, не посвећује се довољна пажња у нашем образовном систему. Неопходно је у наставном процесу научити ученике да управљају сопственим учењем, како би могли да размишљају о сопственим изборима, процењују њихову успешност, постављају циљеве за своје учење, као и свој даљи развој. Ученик са развијеном метакогницијом познаје себе, односно има свест о сопственим јаким и slabим странама у учењу. Поред тога, ученици који уче метакогнитивно могу да анализирају захтеве како би размотрили различите могућности у њиховом извршењу и умеју да образложе зашто су се одлучили баш за тај начин рада. У наставном процесу наставник може одговарајућим активностима да усмерава ученике да објасне задатак својим речима, да разговара са ученицима о томе шта све треба учинити у припреми рада на задатку, у току рада, и после завршетка, да дискутује шта је то што ученици уче лако, а шта не, и међусобно размењују шта су о себи ново научили у току израде задатка.

Кроз наведене примере питања, ученицима је омогућено метакогнитивно учење. Питања се односе на припрему за читање одређене лекције, а могу се примењивати и при најави нове наставне теме, одређеног садржаја или појма.

Пример метакогнитивних питања
Прочитај <u>наслов</u> , па одговори на питања:
• Шта мислиш шта је описано у тексту?
• Шта знаш о томе? Напиши/испричај.
• Шта би волео/-ла да сазнаш о томе? Напиши/испричај.
• Прочитај текст пажљиво.

ПИТАЊА, ЗАДАЦИ, НАЛОЗИ

Задаци се могу груписати у:

- *загајке ошвореној шииа*, као на пример: кратак одговор, допуњавање реченица одређеним речима, есеј, попуњавање табеле... и
- *загајке зашвореној шииа*: спаривање, двочлани (алтернативни) избор, вишеструки избор, ређање по задатом критеријуму, исправљање понуђених одговора и сл.

Приликом формулисања задатака спаривања, пожељно је дати један појам или више објашњења који ће остати неповезани, али то обавезно треба напоменути у самом захтеву.

Алтернативна питања могу се допунити захтевом да се, уколико је тврдња нетачна, напише тако да буде тачна, како би се избегао висок степен погађања.

Основна правила при формулисању задатака:

- *задачи треба да буду траматички, правописно и стилски исправни;*
- *избежавати уједно реченице – не Како...?, већ Опиши... и Објасни...;*
- *користити речи које су добро познате ученицима;*
- *формулисати реченице (исказе) на нов начин, а не онако како су даћи у уџбенику;*
- *ако се не може избећи нејасноћа, потребно ју је појаснити или заокружити;*
- *род и број у понуђеним одговорима у задацима са вишеструким избором треба да буду усклађени са родом и бројем у основном исказу (Заокружи слово испред тачног одговора или Заокружи слова испред тачних одговора);*
- *једним задатком се истичу је један појам;*
- *одговарање на једном задатку не сме да усмерава одговарање на другом ниједи да зависи од одговарања на другом питању;*
- *не постављати ученицима задатке „замке“, у којима се мере интелектуалне способности, а не знање;*
- *не формулисати задатке који су намењени прањању за оних што ученик не зна, односно што је недовољно обрађено;*
- *избежавати ширивјалне задатке;*
- *поставити јасно уједињено питање од ученика пражи и како треба да одговори и даћи му све елементе потребне за решавање задатка;*
- *задатке уредити по сложености или по сличности.*

Питања, налози и задаци могу да траже од ученика:

- проналажење сличности и разлика између података, феномена, појмова;
- проналажење хијерархијски надређених и хијерархијски подређених појмова за појам који се учи;
- проналажење сопствених примера и илустрација за дати појам;
- класификовање неких појава;
- сумирање појединачних налаза и закључака;
- самостално вредновање неких чињеница (шта је важније а шта мање важно, шта је тачније итд.);
- ређање у неки смислени редослед (на пример логички, хронолошки);
- налажење синонима, сличних речи и антонима за термине којима су означени појмови у лекцији;
- одређивање кључних речи у лекцији или главних идеја у прочитаном тексту уз образлагање;
- самостално временско и просторно лоцирање неке појаве;
- навођење примера за практичну примену знања које се учи;
- успостављање просторних, временских и узрочних веза између конкретних појава, чињеница и догађаја.

ОЦЕЊИВАЊЕ И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Разговор са ученицима једна је од основних активности наставника, који се јавља у континуитету, у свим фазама наставног процеса. Без обзира на то које је све поступке наставник спроводио у процесу оцењивања – посматрање, усмено и писмено испитивање, тестирање, оцењивање ученичких радова, оцењивање домаћих задатака – са ученицима је неопходно разговарати о:

- планираним исходима и очекиваним постигнућима;
- ефикасним начинима наставе и учења којима ће се остварити дефинисани циљеви и исходи;
- критеријумима оцењивања;
- оствареним резултатима;
- начинима побољшања успеха и конкретним корацима.

Оцењивање у наставном процесу може бити:

- наставничко оцењивање ученика;
- заједничко оцењивање наставника и ученика;
- међусобно оцењивање ученика без учешћа наставника;
- самооцењивање ученика.

Што се процеса самооцењивања ученика тиче, у табели су дате само неке од тврдњи уз помоћ којих ученик може да прати и оцењује свој рад. Од изузетне је важности омогућити ученицима промишљање на ова и слична питања и на самим часовима, како би могли да развију метакогнитивне навике и оспособе се за самостално управљање процесом учења и напредовања.

Пожељно је да наставник са учеником продискутује резултат самопроцене и заједно са учеником планира даље кораке у раду.

Тврдње	Најчешће	Повремено	Ретко	Никад
Могу да објасним својим речима шта треба да урадим у задатку.				
Одређујем циљ пре сваког учења.				
Знам шта учим лако, а шта тешко у новој лекцији.				
Знам шта ми помаже при учењу тежег градива.				
Могу да поставим три питања у вези са лекцијом.				
Пре учења нове лекције размишљам о наслову и присећам се шта већ знам о томе.				
Могу да одредим кључне речи у новој лекцији.				
При учењу нове лекције могу да одговорим на питања: Шта? Где? Како? Зашто?				
Користим различите изворе информација, самостално или уз помоћ одраслих.				
Постављам питања одраслима када ми треба појашњење дела лекције или лекције у целини.				

Ученицима је, без обзира на узраст, потребна подршка наставника у виду:

- указивања на оно што је успешно урађено у претходној фази рада;
- конкретног усмерења на оно што је још потребно да науче или ураде;
- сугестија о различитим начинима рада у наредној фази учења;
- подстрека када покажу напредак у учењу.

У процесу праћења и вредновања напредовања ученика треба избегавати честе, а недовољно прецизне и јасне повратне информације, као на пример: *Ниси се довољно поштрудио/-ла... Следећи пут у усменом одговарању мораш да будеш сигурнији/сигурнија... Ниси довољно знао/-ла о... Оваква упутства треба конкретизовати и везати за одређени планирани циљ учења и исход или стандард постигнућа ученика, као и даље конкретне кораке које од ученика очекујемо. Ово је само један од могућих начина давања адекватне повратне информације ученику на његово, на пример, усмено одговарање: *Показао/-ла си да правиш разлику између повољног и неповољног утицаја човека на природу (основни ниво). За следеће одговарање треба да научиш основне мере заштитне живе и неживе природе (средњи ниво)...* Управо у овом процесу размене наставник користи прилику да развије и ојача и метакогнитивне капацитете ученика, о чему је било речи у претходним поглављима.*

У том смислу, квалитетан и користан извештај о раду и напредовању ученика треба да:

- буде јасан и лако разумљив;
- опише ученикова постигнућа у односу на дефинисане исходе;
- јасно прикаже наредне кораке у учењу;
- укаже на развојне потребе ученика;
- садржи запажања наставника о позитивним личним особинама ученика;
- буде саопштен у правилним размацима и роковима са којима су сви упознати.

6. ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА (ГЛОБАЛНИ)

НАСТАВНА ТЕМА	ОБРАДА	ОСТАЛО	УКУПНО
Слободно компоновање	3	2	5
Визуелна метафорика и споразумевање	5	2	7
Контраст, јединство и доминанта у простору	10	6	16
Слободно компоновање и фантастика	4	2	6
УКУПНО	22	12	34

7. МЕСЕЧНИ ПЛАНОВИ РАДА (ОПЕРАТИВНИ)

МЕСЕЦ: Септембар

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Слободно компоновање	1.	Акционо сликање	обрада, утврђивање и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, блок број пет	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.3.1.
	2.	Ритмичко-хармонијска композиција чистог односа боје и форме	утврђивање и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.2.2.1. ЛК.3.2.3.
	3.	Систем низања скупова линија, боја, облика према одређеној шеми	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, блок број пет	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.3.1.
	4.	Слободно компоновање	вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, естетска процена и практични рад	темпера, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.2.2.2. ЛК.3.2.3.

МЕСЕЦ: Октобар

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Слободно компоновање	5.	Слободно компоновање	утврђивање и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, колаж-папир, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.2.1
	6.	Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика	обрада и вежбање	фронтални и групни	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, оловка, блок број пет	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК 3.3.1.
Визуелна метафорика и споразумевање	7.	Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, оловка, блок број пет	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3.
	8.	Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, оловка, блок број пет	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.3.4.

МЕСЕЦ: Новембар

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Визуелна метафорика и споразумевање	9.	Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, оловка, блок број пет	ЛК.1.2.1. ЛК.1.1.2.
	10.	Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, оловка, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК. 1.2.1. ЛК.2.2.1.
	11.	Визуелна метафорика, вежбање	вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.2.2.1. ЛК.3.3.4.
	12.	Визуелна метафорика, вежбање	вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.2.2.2. ЛК.3.3.4.

МЕСЕЦ: Децембар

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Контраст, јединство и доминантa у простору	13.	Контраст као средство ликовног израза	утврђивање, обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.3.1.
	14.	Јединство као основна вредност композиције	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.2.4.
	15.	Статично и динамично јединство	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.1.3.1. ЛК.3.2.4.
	16.	Јединство и равнотежа	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	различити материјали и предмети (кутије од лекова, колаж-папир...)	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.2. ЛК.3.2.4.

МЕСЕЦ: Јануар

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Контраст, јединство и доминантa у простору	17.	Јединство израза	обрада и вежбање	фронтални и групни рад	дијалошки, естетска анализа и практични рад	папир, маркери	ЛК.3.3.1.
	18.	Јединство израза	обрада и вежбање	фронтални и групни рад	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера, оловка и блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.2.2.2. ЛК.3.3.1.
	19.	Сродност ликовних вредности	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	различити материјали и предмети (кутије од лекова, колаж-папир...)	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.2. ЛК.3.2.4.

МЕСЕЦ: Фебруар

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Контраст, јединство и доминанта у простору	20.	Сродност ликовних вредности	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	различити материјали и предмети (кутије од лекова, колаж-папир...)	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.2. ЛК.3.2.4.
	21.	Доминанта као услов за повезивање разнородних елемената	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	темпера, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.2. ЛК.3.3.3.
	22.	Доминанта као услов за повезивање разнородних елемената	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпере, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.2. ЛК.3.2.4.

МЕСЕЦ: Март

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Контраст, јединство и доминанта у простору	23.	Контраст, јединство и доминанта у простору	утврђивање и вежбање	фронтални и групни	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера, картон, различити материјали...	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.3.3.
	24.	Контраст, јединство и доминанта у простору	вежбање	фронтални и групни	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера, картон, различити материјали...	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2.
	25.	Контраст, јединство и доминанта у простору	утврђивање и вежбање	фронтални и групни	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера, картон, различити материјали...	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.3.3.
	26.	Контраст, јединство и доминанта у простору	утврђивање и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера и блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.2. ЛК.3.2.3.

МЕСЕЦ: Април

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Контраст, јединство и доминанта у простору	27.	Контраст, јединство и доминанта у простору	вежбање	фронтални и групни	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера и блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.2.2.2.
	28.	Контраст, јединство и доминанта у простору	утврђивање и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера и блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3.
Слободно компоновање и фантастика	29.	Реални облици у нерeалним односима	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, рад на тексту, естетска анализа и практични рад	оловка, блок број пет	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3. ЛК.3.3.1.
	30.	Реални облици у нерeалним односима	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	разни часописи, колаж-папир, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3.

МЕСЕЦ: Мај

ПРЕДМЕТ: Ликовна култура

РАЗРЕД: 8.

НАСТАВНА ТЕМА	РЕД. БР.	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	НАСТАВНА МЕТОДА	НАСТАВНА СРЕДСТВА	СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Слободно компоновање и фантастика	31.	Реални облици у нереалним односима	обрада и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	разни часописи, колаж-папир, блок број пет	ЛК.1.1.2. ЛК.3.2.3
	32.	Реални облици у нереалним односима	утврђивање и вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	разни часописи, колаж-папир, блок број пет	ЛК.2.2.2. ЛК.3.2.3.
	33.	Слободно компоновање и фантастика	вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	темпера, фломастери, блок број пет	ЛК.1.1.1. ЛК.1.1.2. ЛК.2.2.1. ЛК.3.2.3.
	34.	Слободно компоновање и фантастика	вежбање	фронтални и индивидуални	дијалошки, естетска анализа и практични рад	разни часописи, колаж-папир, блок број пет	ЛК.2.2.2. ЛК.3.2.3.

8. ПИСАНЕ ДНЕВНЕ ПРИПРЕМЕ ПО НАСТАВНИМ ЈЕДИНИЦАМА

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Акционо сликање

Редни број наставне јединице: 1.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3; ЛК.3.3.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање, обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Музичко васпитање (ритам у музици)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање знања о појмовима *спонтаности* и *ритам*.
2. Разумевање и усвајање појмова: *експресионизам*, *апстрактна уметност* и *акција* кроз уочавање потеза линија, боја и форми на ликовним делима.
3. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику спонтаним ритмом боја, линија и форми).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима *спонтаности* и *ритам* и о њиховим карактеристикама. Наводе примере спонтаности и ритма у свету који их окружује (музика, плес...) и именују уметнике чија дела имају управо те карактеристике.
- Ученици читају текстове (експресионизам, апстрактна уметност и акционо сликарство) из уџбеника (стр. 12–17), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају три репродукције (Оскар Кокошка, стр. 12; Кандински, стр. 14; Полок, стр. 17) везане за различите уметничке правце (експресионизам, апстрактна уметност и акционо сликарство).
- Ученици уочавају покрете, линије, форме, боје и простор слике.
- Усмено одређују уметнички правац за сваку слику.
- Ученици сликају спонтано, наносе мрље, боје и линије, без одређеног плана (акционо сликање).
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Ритмичко-хармонијска композиција чистог односа боје и форме

Редни број наставне јединице: 2.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.2.2.1.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Музичко васпитање (ритам), биологија (биљке)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање знања о појмовима: *експресиван*, *ајспиракџан*, *акција*, *риџам*, кроз уочавање потеза линија, боја и форми на ученичком раду.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику, ритмичко-хармонијску композицију чистог односа боје и форме).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима: *експресиван*, *ајспиракџан*, *акција*, *риџам* и о њиховим карактеристикама.
- Ученици анализирају своје и туђе радове са прошлог часа, према јасним критеријумима (процењују оствареност задатка). Препознају и именују спонтане ритмове линија, боја и форми на својим и туђим радовима.
- Ученици се заједно са наставником подсећају градива из петог разреда у вези са појмом ритам, именују карактеристике (хармоничан, интервал...).
- Анализирају фотографије различитих биљака на којима уочавају различите ритмове и распоред облика који се понавља у одређеном интервалу.
- Ученици сликају, распоређују боје и форме у одређеном хармоничном ритму.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Ученици заједно са наставником естетски процењују своје и туђе радове.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и даје им задатак да на интернету истраже правац *геометријска ајспиракција* и донесу неколико репродукција (Пит Мондријан и Френк Стела); ако немају интернет, наставник упућује ученике на школску библиотеку.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Систем низања скупова тачака, линија, боја, облика, волумена према одређеној схеми

Редни број наставне јединице: 3.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК 3.3.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред, ЦД, интернет

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Математика (скупови, схема, тачка)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање знања о појмовима: *облик, волумен, скуп, тачка, схема*.
2. Разумевање и усвајање ликовног појма геометријација облика (геометријска апстракција) кроз уочавање природних облика (сведених на основне геометријске облике) на ликовним делима.
3. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику комбиновањем унапред датог скупа геометријских бојених површина по одређеној схеми).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником утврђују знања (5, 6, 7. разреда) о појмовима: *облик, тачка, волумен*, и наводе њихове карактеристике.
- Усмено образлажу појмове из математике: шта је скуп, схема, и наводе примере у простору и у свакодневном животу.
- Ученици читају текст (геометрија и уметност) из уџбеника (стр. 15), идентификују у тексту непознате појмове.
- Ученици усмено наводе непознате појмове (геометријација) и њихове карактеристике (свођење природних облика на основне геометријске).
- Наставник записује на табли.
- Ученици заједно са наставником посматрају и анализирају репродукцију (стр. 15, Маљевич, супрематистичка композиција „Авион лети“).
- Ученици препознају основне боје, основне геометријске облике, процењују идеју уметника (препознају природни облик – авион који је сведен на основне геометријске облике).
- Ученици заједно са наставником посматрају и анализирају две репродукције (Пит Мондријан, „Бродвејски бугивуги“, и Френк Стела, „Харан два“), уочавају низање скупова геометријских облика по одређеној схеми, основне и изведене боје.
- Ученици усмено лоцирају слике у одређени уметнички правац (геометријска апстракција).
- Ученици креирају слику комбиновањем унапред датог скупа геометријских бојених површина по одређеној схеми техником темпера.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска процена ученичких радова.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Слободно компоновање

Редни број наставне јединице: 4.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.2.2.2.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Математика (скуп, тачка, схема)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска процена и практични рад

Наставна средства: темпера, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену тачним уочавањем распореда облика, линија и боја на ликовном делу.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику комбиновањем унапред датог скупа геометријских бојених површина по одређеној схеми).

Ток часа кроз активности:

- Ученици довршавају рад са прошлог часа, креирају слику комбиновањем унапред датог скупа геометријских бојених површина по одређеној схеми.
- Наставник индивидуално коригује радове.
- Ученици заједно са наставником естетски процењују своје и туђе радова по тачно одређеним критеријумима.
- Ученици на својим и другим радовима процењују оствареност задатка кроз уочавање скупа геометријских бојених површина које се комбинују по одређеној схеми.
- Ученици усмено образлажу своје процене.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Слободно компоновање

Редни број наставне јединице: 5.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК.3.2.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Музичко васпитање (слободно ритмичко компоновање)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, колаж-папир, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање појмова: *сионшан*, *ришам*, *акционо сликање*, *геометризација* и *скуџови*.
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену кроз тачно уочавање карактеристика слободне композиције на ликовном делу.
3. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику спонтаним ритмом облика, боја и линија).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником утврђују знања о појмовима: *сионшаност*, *ришам*, *акционо сликање*, *скуџови*, *геометризација*.
- Ученици усмено наводе карактеристике појмова.
- Ученици креирају слику спонтаним ритмом облика, линија и боја.
- Ученици одабирају адекватну технику, медиј и материјал.
- Наставник обилази ученике и индивидуално коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник упућује ученике на решавање питања у вези са слободним компоновањем (уџбеник, стр. 18).
- Ученици усмено одговарају на питања.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика, боја, облик као симбол, пиктограми...

Редни број наставне јединице: 6.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК 3.3.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: ТИО (саобраћајни знаци)

Облик наставног рада: фронтални и групни

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, оловка, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *пиктограм* кроз уочавање његових карактеристика и мотива.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици осмишљавају и цртају одговарајући мотив да би пренели одређену поруку).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником понављају градиво (5, 6, 7. разред) везано за појам визуелна комуникација (симбол, знак, амблем).
- Ученици усмено наводе њихове карактеристике и примену у свакодневном животу.
- Ученици читају текст (пиктограм) из уџбеника (стр. 23), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају пећинску слику северноамеричких Индијанаца (стр. 23) која представља сликовно писмо.
- Ученици уочавају мотиве.
- Усмено наводе поруку слике.
- Ученици анализирају фотографије (стр. 23) модерних пиктограма (знакови за саобраћај, иконице на рачунарима...).
- Ученици уочавају мотиве и усмено наводе њихово значење.
- Ученици раде на задацима подељени у четири групе. Свака група има исти задатак.
- Ученици у групи осмишљавају поруку коју желе да пренесу и прикажу различитим мотивима (пиктограм).
- Ученици у групи скицирају, бирају најуспелију скицу и реализују техником по избору.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Свака група презентује своје радове.
- Ученици анализирају пиктограме сваке групе.
- Ученици заједно са наставником наводе поруку слике.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/здатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика, боја, облик као симбол, пиктограми...

Редни број наставне јединице: 7.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: ТИО

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, оловка, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *амблем* кроз уочавање његових карактеристика и мотива.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици осмишљавају и цртају одговарајући мотив да би указали на квалитет онога што амблемом представљају).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником понављају градиво са претходног часа везано за појам пиктограм.
- Ученици усмено наводе карактеристике пиктограма и примену у свакодневном животу.
- Ученици читају текст (амблем) из уџбеника (стр. 24), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају разлике на фотографијама амблема (стр. 24).
- Усмено наводе уочене разлике међу амблемима представљеним словним решењима или сликовним представама.
- Ученици осмишљавају и цртају одговарајући мотив да би указали на квалитет онога што амблемом представљају. Реализација техником по избору.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Ученици заједно са наставником естетски процењују ученичке радове.
- Ученици усмено аргументују своје идеје.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.
- Наставник задаје ученицима реферат са темом „Музеји и галерије“; као извор информација препоручује текст из уџбеника (стр. 30–31).

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика, боја, облик као симбол, пиктограми...

Редни број наставне јединице: 8.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК 3.3.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Историја

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, оловка, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *хералдика* кроз уочавање његових карактеристика и мотива.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици осмишљавају и цртају одговарајуће мотиве за грб школе који ће на најбољи начин представити њихову школу).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником понављају градиво са претходног часа везано за појам амблем.
- Ученици усмено наводе карактеристике амблема и примену у свакодневном животу.
- Ученици читају текст (хералдика) из уџбеника (стр. 25), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником разговарају и уочавају разлике на фотографијама грбова (грб цара Душана и грб Лазаревића, стр. 24).
- Усмено наводе разлике у мотивима и њихово симболичко значење.
- Ученици осмишљавају и цртају одговарајуће мотиве за грб школе који ће на најбољи начин представити њихову школу.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Ученици заједно са наставником естетски процењују ученичке радове.
- Ученици усмено аргументују своје идеје.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика, боја, облик као симбол, пиктограми...

Редни број наставне јединице: 9.

Стандарди: ЛК.1.2.1.; ЛК.1.1.2.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Српски језик (алегорија)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, оловка, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *алегорија* кроз уочавање њених карактеристика и мотива.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици осмишљавају и цртају аутопортрет замењујући га животињским или биљним мотивом на основу сличности њихових карактера).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником понављају градиво са претходног часа везано за појам хералдика.
- Ученици усмено наводе карактеристике и примену у свакодневном животу.
- Ученици читају текст (алегорија) из уџбеника (стр. 28), идентификују у тексту непознате појмове.
- Уз наставникову помоћ, усмено наводе карактеристике алегорије.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају две репродукције из уџбеника (Тицијан, „Алегорија“, и Рубенс, „Алегорија“, стр. 28).
- Усмено наводе разлике у мотивима и њихово симболичко значење.
- Ученици осмишљавају и цртају аутопортрет замењујући га животињским или биљним мотивом на основу сличности карактера (нпр. лукав човек се може заменити лисицом, плашљив човек зецом...).
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Ученици заједно са наставником естетски процењују радове.
- Ученици усмено аргументују своје идеје.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Амблем, симбол, знак, персонификација, алегорија, хералдика, боја, облик као симбол, пиктограми...

Редни број наставне јединице: 10.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК. 1.2.1.; ЛК.2.2.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Српски језик (персонификација)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, оловка, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *персонификација* кроз уочавање њених карактеристика и мотива.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици осмишљавају и цртају предмет или појаву којој су приписали људске особине).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником понављају градиво са претходног часа везано за појам *алеџорија*.
- Ученици усмено наводе њене карактеристике.
- Ученици читају текст (персонификација) из уџбеника (стр. 28), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају репродукцију из уџбеника (Хартфилд, „Правда“, фотомонтажа, стр. 28).
- Усмено наводе мотив и његово симболичко значење.
- Ученици осмишљававају и цртају предмет или појаву којој су приписали људске особине (нпр. Сунђер Боб Коцкалоне...).
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Ученици заједно са наставником естетски процењују радове.
- Ученици усмено аргументују своје идеје.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Визуелна метафорика

Редни број наставне јединице: 11.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.2.2.1.; ЛК.3.3.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (илустрација књижевног дела)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *графити* кроз уочавање и анализу његових карактеристика и мотива.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик скицира и слика графит).

Ток часа кроз активности:

- Ученици читају текст (графит) из уџбеника (стр. 29), идентификују у тексту непознате појмове.
- Уз наставникову помоћ, усмено наводе карактеристике.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају репродукцију (Баскијат, стр. 29).
- Ученици уочавају покрете, линије, форме, боје и мотив.
- Усмено наводе карактеристике.
- Ученици скицирају графит инспирисани књижевним делом или политичком ситуацијом.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Визуелна метафорика

Редни број наставне јединице: 12.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.2.2.2.; ЛК.3.3.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (илустрација књижевног дела)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик скицира и слика графит).
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену кроз уочавање основних карактеристика графита.

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појму *џрафији*.
- Усмено наводе његове карактеристике, мотиве и утицај на друге области живота.
- Ученици одабирају најуспешнију скицу графита коју су радили на претходном часу и боје.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Контраст као средство ликовног израза

Редни број наставне јединице: 13.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК.3.3.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање, обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Музичко васпитање (контраст у музици)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање знања о појмовима: *хармонија, равнотежа и ритам*.
2. Разумевање и усвајање појма *контраст* кроз уочавање разноликости ликовних елемената на ликовним делима.
3. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику наглашавајући разлике односом разнородних облика, текстура, валера, величина, боја и линија).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима: *ритам, хармонија, равнотежа* и о њиховим карактеристикама. Наводе примере из света који их окружује.
- Ученици читају текст (контраст) из уџбеника (стр. 38), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају две репродукције (Рембрант, „Аристотел са бистом Хомера“, стр. 38, Пјеро дела Франческа, „Васкрсење“, стр. 39).
- Ученици наводе супротности у односу разнородних облика, линија, боја, текстура...
- Ученици сликају мотив по избору, наглашавају битне делове супротностима боја, линија, текстура...
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Јединство као основа вредности композиције

Редни број наставне јединице: 14.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК.3.2.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Биологија (анатомија човека)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *јединство* кроз уочавање ликовних елемената који су део целине на ликовном делу.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик скицира мотив по избору тако да је сваки ликовни елемент део целине слике).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима *јединство* и *целина* у свету који нас окружује (нпр. сваки орган у људском телу део је целине, планета је део целине космоса...).
- Ученици читају текст (јединство) из уџбеника (стр. 46), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају репродукцију (Петар Лубарда, „Медитеран“, стр. 46).
- Ученици уочавају уклапање и повезивање облика, линија, боја, текстура у целину.
- Ученици усмено наводе оно што су уочили.
- Ученици праве више скица, мотив по избору (нпр. механизам сата), тако да сви ликовни елементи (облик, боја, линија...) буду део једне целине.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Статично и динамично јединство

Редни број наставне јединице: 15.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.1.3.1.; ЛК.3.2.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Физика (статика и динамика)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појмова *статика* и *динамика* кроз уочавање покрета ликовних елемената на ликовном делу.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици сликају две геометријске композиције, покретом линија, боја и облика наглашавају статистику и динамику слике).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима *динамика* и *статика*.
- Ученици наводе примере статике и динамике у природним појавама.
- Ученици читају текст (статично и динамично јединство) из уџбеника (стр. 48), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају две репродукције (Давид, „Госпођа Рекамије“, стр. 48, и Арман, „У пољу лаванде“).
- Ученици уочавају разлике у ритму линија (једноличан и динамичан), облика (правилни и неправилни).
- Ученици усмено наводе оно што су учили.
- Ученици сликају две геометријске композиције; покретом линија, боја и облика наглашавају статистику и динамику слике.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Јединство и равнотежа

Редни број наставне јединице: 16.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.2.; ЛК.3.2.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: један час

Корелација са другим предметима: Математика (оса симетрије)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: различити материјали и предмети (кутије од лекова, колаж-папир...)

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појмова *јединство* и *равнотежа* кроз уочавање изједначеног распореда величина и тежина, облика и боја у односу на осу симетрије дела.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици обликују геометријску композицију, асамблаж, где су елементи постављени у симетричну равнотежу).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појму из области математике (оса симетрије и равнотежа елемената).
- Ученици усмено наводе карактеристике.
- Ученици заједно са наставником анализирају фотографију скулптуре из уџбеника (Станкјевич, „Играч позоришта Кабуки“, стр. 37).
- Ученици уочавају изједначен распоред величина, тежина и облика у односу на осу симетрије.
- Ученици усмено наводе шта су учили.
- Ученици обликују (различитим употребним предметима) геометријску композицију (асамблаж) у којој су елементи постављени у симетричну равнотежу.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Јединство израза

Редни број наставне јединице: 17.

Стандарди: ЛК.3.3.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (стил)

Облик наставног рада: фронтални и групни рад

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: папир, маркери

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *јединство израза* (стил) кроз уочавање различитих начина на које су ликовни елементи коришћени.
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену кроз тачно уочавање основних карактеристика јединственог израза на ликовном делу.

Ток часа кроз активности:

– Ученици заједно са наставником разговарају о различитим уметничким правцима (импресионизам, експресионизам, кубизам).

– Ученици су подељени у четири групе, свака група има пар различитих репродукција а исти задатак; прва група: наивна уметност, Анри Русо и Шагал; друга група: експресионизам, Вилијем де Кунинг и Милан Коњовић; трећа група: кубизам, Жорж Брак и Пикасо; четврта група: надреализам, Хуан Миро и Салвадор Дали.

– Ученици (свако у својој групи) анализирају слике и уносе у табелу: време настанка слике, сличности (у покрету линија, боји, текстури) и разлике у специфичном рукопису уметника.

– Ученици користе додатну литературу, енциклопедије и историју уметности.

– Наставник обилази ученике и коригује радове.

– Презентација и естетска анализа урађеног радиће се на следећем часу.

– Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Јединство израза

Редни број наставне јединице: 18.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.2.2.2.; ЛК.3.3.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (стил)

Облик наставног рада: фронтални и групни рад

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, оловка и блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *јединство израза* (стил) кроз уочавање различитих начина на које су ликовни елементи коришћени.
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену кроз тачно уочавање основних карактеристика јединственог израза на ликовном делу.
3. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици цртају, сликају мотив по слободном избору са намером да прикажу свој препознатљив рукопис – стил).

Ток часа кроз активности:

- Ученици се заједно са наставником подсећају циљева и задатака са прошлог часа.
- Представник сваке групе усмено презентује задатке групе.
- Ученици цртају, сликају мотив по слободном избору са намером да прикажу свој препознатљив рукопис (стил).
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска процена ученичких радова.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Сродност ликовних вредности

Редни број наставне јединице: 19.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.2.; ЛК.3.2.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: ТИО (архитектура, ентеријер)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: различити материјали и предмети (кутије од лекова, колаж-папир...)

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *сродности ликовних вредности* кроз уочавање везе између различитих неспојивих елемената.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици комбинују различите предмете и материјале које повезују употребом неке боје, текстуре...).
3. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену путем тачног уочавања везе између различитих неспојивих предмета.

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима *архитектура* и *ентеријер* (комбиновање наизглед неспојивих елемената у окружењу).
- Ученици читају текст (сродност ликовних вредности) из уџбеника (стр. 53), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају фотографију дела (Хејм Стајнбах, „Крајње црно“, 1985).
- Ученици уочавају везу (боја) између различитих неспојивих предмета.
- Ученици усмено наводе шта су уочили.
- Ученици комбинују различите предмете и материјале које повезују употребом неке боје, текстуре.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Сродност ликовних вредности

Редни број наставне јединице: 20.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.2.; ЛК.3.2.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: ТИО (архитектура, ентеријер)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: различити материјали и предмети (кутије од лекова, колаж-папир...)

Циљеви и задаци:

1. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици комбинују различите предмете и материјале које повезују употребом неке боје, текстуре...).
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену путем тачног уочавања везе између различитих неспојивих предмета.

Ток часа кроз активности:

- Ученици се заједно са наставником подсећају циљева и задатака са прошлог часа.
- Ученици довршавају задатке са прошлог часа.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска процена ученичких радова по тачно утврђеним критеријумима.
- Ученици усмено наводе оствареност задатака и карактеристике свог рада и радова других.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Доминанта као услов за повезивање разнородних елемената

Редни број наставне јединице: 21.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.2.; ЛК.3.3.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима:

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *доминанција* уочавањем наглашених ликовних елемената на ликовном делу.
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену кроз уочавање наглашених облика, боја, линија.
3. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици сликају пејзаж, наглашавају оно што им је битно величином облика, контрастом боја, покретом линије...).

Ток часа кроз активности:

- Ученици читају текст (доминанта) из уџбеника (стр. 40), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају две репродукције из уџбеника (Кирхнер, „Црвени торањ у Халеу“, и Енрико Бај, „Инвазија на Швајцарску“).
- Ученици уочавају наглашене облике и боје и намеру уметника.
- Ученици усмено наводе шта су уочили.
- Ученици сликају пејзаж, наглашавају оно што им је битно величином облика, контрастом боја, покретом линије.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час, препоручује да погледају ЦД или да у школској библиотеци у енциклопедијама пронађу адекватне репродукције везане за доминанту.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Доминанта као услов за повезивање разнородних елемената

Редни број наставне јединице: 22.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.2.; ЛК.3.2.4.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима:

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпере, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појма *доминанција* уочавањем наглашених ликовних елемената на ликовном делу.
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену кроз уочавање наглашених облика, боја, линија.
3. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици сликају пејзаж, наглашавају оно што им је битно величином облика, контрастом боја, покретом линије...).

Ток часа кроз активности:

- Ученици се заједно са наставником подсећају циљева и задатака са прошлог часа.
- Ученици довршавају задатак са прошлог часа.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска процена ученичких радова по тачно утврђеним критеријумима.
- Ученици усмено наводе оствареност задатака и карактеристике свог рада и радова других.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Контраст, јединство и доминанта у простору

Редни број наставне јединице: 23.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК.3.3.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: три часа

Корелација са другим предметима: ТИО (екстеријер, уређење паркова)

Облик наставног рада: фронтални и групни

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, картон, различити материјали...

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање знања о појмовима: *контраст*, *јединство* и *доминанца*.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици праве макету парка користећи различите материјале).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима *контраст*, *јединство*, *доминанца* и о њиховим карактеристикама. Ученици наводе примере у екстеријеру (уређење паркова...).
- Ученици заједно са наставником анализирају фотографију Ташмајданског парка у Београду.
- Ученици уочавају распоред стаза, доминантне облике и јединство елемената.
- Усмено наводе оно што су уочили.
- Ученици су подељени у четири групе и све групе раде исти задатак.
- Ученици у оквиру групе скицирају парк (распоредују стазе, зелене површине, клупе, одређују место споменика) и праве макету од различитих материјала (картон, сунђер, пластелин, темпера...).
- Наставник обилази ученике и коригује радове по групама.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа препоручује ученицима да на интернету погледају фотографије паркова у различитим метрополама.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Контраст, јединство и доминанта у простору

Редни број наставне јединице: 24.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: три часа

Корелација са другим предметима: ТИО (екстеријер, уређење паркова)

Облик наставног рада: фронтални и групни

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, картон, различити материјали...

Циљеви и задаци:

1. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици праве макету парка користећи различите материјале).
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену уочавањем карактеристика екстеријера.

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником разговарају о циљевима и задатку са прошлог часа.
- Ученици одабирају најбоље решење које ће реализовати у оквиру групе.
- Ученици праве макету користећи различите материјале.
- Наставник обилази ученике и коригује радове по групама.
- Следи естетска анализа урађеног.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Контраст, јединство и доминанта у простору

Редни број наставне јединице: 25.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК.3.3.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: три часа

Корелација са другим предметима: ТИО (екстеријер, уређење паркова)

Облик наставног рада: фронтални и групни

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, картон, различити материјали...

Циљеви и задаци:

1. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици праве макету парка користећи различите материјале).
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену кроз уочавање карактеристика екстеријера.

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о циљевима и задатку са прошлог часа.
- Ученици довршавају своје макете у оквиру групе.
- Наставник обилази ученике и коригује радове по групама.
- Следи естетска процена урађеног.
- Свака група презентује своју макету.
- Ученици уочавају распоред стаза и зелених површина, доминантне облике и јединство елемената.
- Усмено наводе оно што су уочили.
- Наставник на крају часа препоручује ученицима да на интернету погледају фотографије или да сами фотографишу неке занимљиве делове града у коме живе и да фотографије донесу на следећи час.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Контраст, јединство и доминанта у простору

Редни број наставне јединице: 26.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.2.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: три часа

Корелација са другим предметима: ТИО (архитектура, градски пејзаж)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера и блок број пет

Циљеви и задаци

1. Утврђивање знања о појмовима: *контраст, јединство, доминанција и екстеријер* (уређење паркова).
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици сликају градски пејзаж наглашавајући битне детаље бојом, величином облика...).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појмовима: контраст, јединство, доминанта и о њиховим карактеристикама. Ученици наводе примере у екстеријеру (уређење паркова).
- Ученици заједно са наставником анализирају фотографије градова које су донели.
- Ученици уочавају доминантне облике и јединство елемената.
- Усмено наводе оно што су уочили.
- Ученици скицирају градски пејзаж и одабирају најуспешнију скицу.
- Ученици сликају градски пејзаж наглашавајући битне детаље бојом, величином облика...
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Контраст, јединство и доминанта у простору

Редни број наставне јединице: 27.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК 2.2.2.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: три часа

Корелација са другим предметима: ТИО (архитектура, градски пејзаж)

Облик наставног рада: фронтални и групни

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера и блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици сликају градски пејзаж наглашавајући битне детаље, бојом, величином облика...).

Ток часа кроз активности:

– Ученици са наставником разговарају о циљевима и задатку са прошлог часа.

– Ученици довршавају задатак са прошлог часа, сликају градски пејзаж наглашавајући битне детаље, бојом, величином облика...

– Наставник обилази ученике и коригује радове.

– Следи естетска анализа урађеног.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Контраст, јединство и доминанта у простору

Редни број наставне јединице: 28.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: три часа

Корелација са другим предметима: ТИО (градски пејзаж)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера и блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици сликају градски пејзаж наглашавајући битне детаље, бојом, величином облика...).
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену уочавањем карактеристика градског пејзажа.
3. Утврђивање знања о појмовима: контраст, јединство и доминанта.

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о циљевима и задатку са прошлог часа.
- Ученици довршавају своје задатке од прошлог часа.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Ученици заједно са наставником анализирају ученичке радове, уочавају распоред боја, доминантне облике и јединство елемената.
- Усмено наводе оно што су уочили.
- Ученици утврђују знања из области: контраст, јединство и доминанта решавањем задатака из уџбеника (стр. 54).
- Ученици повезују појмове и одређују положај аутора на временској скали.
- Следи фронтални рад урађеног.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Реални облици у нереалним односима

Редни број наставне јединице: 29.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.; ЛК.3.3.1.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: четири часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (фантастика у књижевним делима, Жил Верн...)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, рад на тексту, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: оловка, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појмова *фантастика* и *надреализам* уочавањем реалних облика у нереалним односима на ликовним делима.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици креирају слику реалних облика у нереалном односу техником колажа).

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о појму *фантастика* и о његовим карактеристикама. Ученици наводе примере из књижевности („Мали Принц“ и „Пут у средиште Земље“) и наводе елементе фантастике у делу.
- Ученици читају текстове (надреализам, реални облици у нереалним односима) из уџбеника (стр. 58–67), идентификују у тексту непознате појмове.
- Усмено наводе њихове карактеристике уз наставникову помоћ.
- Наставник их записује на табли.
- Ученици заједно са наставником анализирају две репродукције (Рене Магрит, „Личне вредности“, стр. 67; Хуан Миро, „Холандски ентеријер“, стр. 68).
- Ученици на Магритовој слици уочавају реалне облике у нереалним односима а на Мироовој слици неправилне геометријске облике који делимично личе на реалне.
- Ученици усмено наводе оно што су уочили.
- Ученици креирају слику, скицирају реалне облике у нереалном односу, одабирају најуспелију скицу и на основу ње раде слику техником колажа.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Реални облици у нереалним односима

Редни број наставне јединице: 30, 31.

Стандарди: ЛК.1.1.2.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: обрада и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: четири часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (фантастика у књижевним делима, Жил Верн...)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: разни часописи, колаж-папир, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Разумевање и усвајање појмова *фантастика* и *надреализам* уочавањем реалних облика у нереалним односима на ликовним делима.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици креирају слику реалних облика у нереалном односу техником колажа).
3. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену путем уочавања реалних облика у нереалном односу на ученичким радовима.

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником разговарају о циљевима и задатку са прошлог часа.
- Ученици одабирају најуспелију скицу и на основу ње раде слику техником колажа.
- Ученици комбинују реалне облике у нереалан контекст.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Реални облици у нереалним односима

Редни број наставне јединице: 32.

Стандарди: ЛК.2.2.2.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: утврђивање и вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: четири часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (фантастика у књижевним делима, Жил Верн...)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: разни часописи, колаж-папир, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање знања о појмовима *фантасџика* и *надреализам*.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученици креирају слику реалних облика у нереалном односу техником колажа).
3. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену уочавањем реалних облика у нереалном односу на ученичким радовима.

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником утврђују знања о појмовима фантастика и надреализам.
- Ученици усмено наводе карактеристике.
- Ученици презентују радове са прошлог часа.
- Следи естетска процена ученичких радова по тачно одређеним критеријумима.
- Ученици процењују оствареност задатка уочавањем реалних облика у нереалном односу.
- Ученици усмено наводе оно што су уочили.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Слободно компоновање и фантастика

Редни број наставне јединице: 33.

Стандарди: ЛК.1.1.1.; ЛК.1.1.2.; ЛК.2.2.1.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (фантастика у књижевним делима)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: темпера, фломастери, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Утврђивање знања о појмовима *фантастика* и *надреализам*.
2. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику сликајући облике који само делимично личе на познате предмете у нереалном односу).

Ток часа кроз активности:

- Ученици заједно са наставником утврђују знања о појмовима фантастика и надреализам. Разговарају о књижевном делу „Мали Принц“ (Егзипери).
- Ученици усмено наводе елементе фантастике у књизи.
- Ученици праве скице за илустрацију корица књиге „Мали Принц“ и одабирају најуспелију скицу коју ће реализовати.
- Ученици сликају илустрацију користећи облике који само делимично личе на познате предмете.
- Наставник обилази ученике и коригује радове.
- Следи естетска анализа урађеног.
- Наставник на крају часа обавештава ученике о прибору који им је потребан за следећи час и препоручује да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

Назив школе:

Разред и одељење:

Наставна јединица: Слободно компоновање и фантастика

Редни број наставне јединице: 34.

Стандарди: ЛК.2.2.2.; ЛК.3.2.3.

Коришћена литература: уџбеник за осми разред и ЦД

Датум реализације наставног часа:

Тип часа: вежбање

Са колико часова се обрађује наставна јединица: два часа

Корелација са другим предметима: Српски језик (фантастика у књижевним делима; Егзипери, „Мали Принц“)

Облик наставног рада: фронтални и индивидуални

Метод рада на часу: дијалогски, естетска анализа и практични рад

Наставна средства: разни часописи, колаж-папир, блок број пет

Циљеви и задаци:

1. Примена стеченог знања кроз практичан рад (ученик креира слику сликајући облике који само делимично личе на познате предмете у нереалном односу).
2. Оспособљавање ученика за самосталну естетску процену уочавањем облика који делимично личе на познате предмете у нереалном односу на ученичким радовима.

Ток часа кроз активности:

- Ученици са наставником разговарају о циљевима и задатку са прошлог часа.
- Ученици довршавају радове са прошлог часа.
- Следи естетска процена ученичких радова по тачно одређеним критеријумима.
- Ученици процењују оствареност задатка уочавањем облика који делимично личе на познате предмете у нереалном односу.
- Ученици усмено наводе оно што су уочили.
- Наставник на крају часа препоручује ученицима да погледају ЦД који је дат уз уџбеник.

У одговарајућу колону уцртајте знак \surd процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

9. ЛИТЕРАТУРА:

1. Блумова ревидирана таксономија (Bloom's Revised Taxonomy), преузето 2014. са сајта: <http://www.coe.sdsu.edu/eet/Articles/bloomrev/index.htm>
2. Ивић, И., Пешикан, А., Антић, С. (2009). Водич за добар уџбеник, Општи стандарди квалитета уџбеника, Завод за уџбенике, Београд.
3. Материјал са семинара *Чишањем и писањем до критичкој мишљења*, Центар за интерактивну педагогију.
4. Павловић Бабић, Д., Гламочак, С., Оцењивање ученика, Приручник за семинар, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
5. Подстицање развоја метакогнитивних вештина код ученика, преузето 2014. са сајтова: <http://www.slideshare.net/laurentiusadhyatmoko/developing-metacognitiveskills#>
6. <http://www.mx1.educationforthinking.org/sites/default/files/page-image/1-02MetacognitiveDevelopment.pdf>
7. http://www.learner.org/courses/learningclassroom/support/09_metacog.pdf
8. Савовић, Б., Бјекић, Д., Најдановић Томић, Ј., Гламочак, С., (2007). Примена тестова знања у основној и средњој школи, Београд.
9. Хавелка, Н., Хебиб, Е., Бауцал, А., (2003). Оцењивање за развој ученика, Министарство просвете и спорта, Центар за евалуацију, Београд.